

MAIN
*Multilingual Assessment Instrument
for Narratives*

N. Gagarina, D. Klop, S. Kunnari,
K. Tantele, T. Välimaa,
U. Bohnacker & J. Walters

Uzbek version

Translated and adapted by
Chaman Abdumazhitova & Amirkul Amanov
(based on the revised version in English)

© ZAS Papers in Linguistics 64 (2020)

Бу нусхани цитаталаш намунаси (how to cite this version):

Gagarina, N., Klop, D., Kunnari, S., Tantele, K., Välimaa, T., Bohnacker, U. & Walters, J. (2019). MAIN: Multilingual Assessment Instrument for Narratives – Revised. Materials for use. *ZAS Papers in Linguistics*, 63. Uzbek Version. Translated and adapted by Abdumazhitova, Ch. & Amanov, A.

MAIN: Uzbekh version

Ўзбек тилига мослаштирилган нусхаси - Кўптилли болаларнинг Нарратив кўникмаларини аниқлашга бағишланган Тест

Абдумажитова Чаман, Аманов Амиркул (Chaman Abdumazhitova & Amirkul Amanov)

Кўптилли болаларнинг Нарратив (тасвирлаш, ҳикоялаш) кўникмаларини аниқлашга бағишланган Тест (КНТ) туғилган кунидан бошлаб, то мактабгача бўлган давригача бир ёки бир неча тилларни биладиган болаларнинг гапириш ва фикрлаш кўникмаларининг шаклланиш даражасини баҳолаш мақсадида 2012 йили тузилган. КНТ асосан 3 ёшдан 10 ёшгача бўлган болаларни кузатиш учун мўлжалланган, аммо сўнги тадқиқотлар шуни кўрсатдики, ушбу тестдан катта ёшдаги болалар, ўспиринлар ва катталарни ўрганишда фойдаланиш мумкин. Унинг тузилиши боланинг бирнеча тилда матнни тушуниш ва уни қураштиришини турли хил режимларда: намунали хикоялаш, қайта хикоялаш ва хикоя қилиш жараёнини кузатишга ёрдам беради. КНТ-нинг 2012 йилдаги версияси 3 ёшдан 10 ёшгача бўлган 500 дан ортиқ бир тилли ва икки тилли болалар иштирок этган 15 хил тил ва тил иборалари учун комплекс тест натижаси асосида ишлаб чиқарилган.

2019 йилдаги инглиз нусхаси 2500 дан ортиқ транскрипцияланган КНТ матнлари, шунингдек Германия, Россия ва Швецарияда 700 дан ортиқ бир тилли ва икки тилли болалардан 2013-2019 йилларда тўпланган КНТ матнларидаги саволларга берилган 24 000 жавоб асосида қайта кўриб чиқилди. Сизнинг тилингиздаги ушбу версия 2019 йилги энг сўнги инглиз тилидаги версиясига асосланган.

КНТ тўртта параллел хикоядан иборат бўлиб, уларнинг ҳар бири кўп ўлчовли моделга асосланган ва олтита пухта ўйланган тасвирлар кетма кетлигига эга. Сухбатларнинг когнитив ва лингвистик мураккаблиги, макротузилиш ва микротузилишдаги параллеллилик, шунингдик маданий мувофиқлик ва барқарорлик кузатилади.

КНТ хали стандартлаштирилмаган бўлса-да, унинг стандартланган процедураларин баҳолаш, аралаштириш ва тадқиқот мақсадларида ишлатилиши мумкин. КНТдан фойдаланиш тўғрисида кўпроқ маълумот олиш учун «КНТ ҳақида умумий маълумот. ZAS Papers in Linguistics 63 (2019, pp. IV- xii) бўлимига қаранг. Қайта қараш, фойдаланиш қоидаларин ва бошқа тилларга қандай мослаш мумкин (инглиз тилида ёзилган)». Қўшимча маълумот учун: <https://zaspil.leibniz-zas.de/issue/view/53>.

Бу ҳужжатда:

- синов муолажасининг тавсифи;
- Синов қарорлари билан жавоб варақалари: «Мушук», «Ит», «Палапомлар», «Улоқчалар»;
- Ота-оналар учун саволномалар;
- ҳикояларнинг матнлари бор.

Синов муолажасининг тавсифи

Кўптилли болаларнинг Нарратив кўникмаларини аниқлашга мўлжалланган тест (КНТ) асосан 3 ёшдан 10 ёшгача бўлган болаларни кузатиш учун мўлжалланган, аммо ушбу тестдан катта ёшдаги болалар, ўспиринлар ва катталарни ўрганишда фойдаланиш мумкин. Тест экспрессив сўзлашнинг шаклланиш даражасини аниқлаш билан бирга, ҳикоянинг мазмунини тушуниш даражасини баҳолаш учун ҳам имконият беради. Тест монолог ҳикояни тўплашга мўлжалланган 3 та топшириқдан иборат. Шулардан бири синов иштирокчисига тавсия қилинади: расмлар асосида ҳикоя тузиш, эркин ҳикоялаш, намуна асосида ҳикоя қилиш. Синовчи ўз хоҳишига кўра ҳар қандай топшириқни текширишнинг мақсад ва вазифаларига хос фойдалана олади.

КНТ боланинг бир неча тилдаги нарратив кўникмаларини баҳолашга имкон беради. Тест олишни бола сўзлайдиган тилнинг истаган бирида бошлашга бўлади. Икки тилда сўзлайдиган болалар учун биринчи ва иккинчи тилни 4-7 кун оралиғида синовдан ўтказишни тавсия қиламиз (оғзаки интерференциянинг таъсирини, шунингдек, шу топшириқни бажариш борасида ўрин оладиган «ўқиш» ва «таржима қилиш» таъсирларини камайтириш учун). Тил кодини алмаштириш жараёнини (code-switching) камайтириш ҳамда бир тилли муҳитни юзага келтириш мақсадида тестни (имкон қадар) икки хил синовчи олгани маъқул.

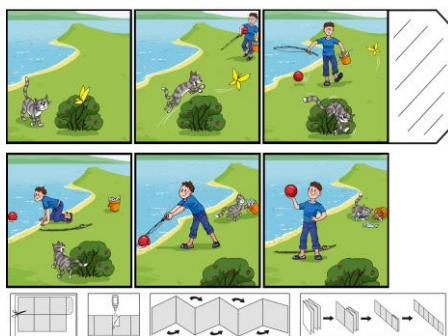
Материаллар:

- Тўртта расмнинг кетма-кетлиги: «Палапомлар», «Улоқчалар», «Мушук» ва «Ит» (хар бир сюжетнинг учта нусхаси (рангли қоғозга), хар бир нусхаси алоҳида конвертда: жами 12 та алоҳида конверт);
- 4-та ҳикоя/мотивация матни: «Палапомлар», «Улоқчалар», «Мушук» ва «Ит»;
- Ёзиб олиш ускуналари (аудио ёки видео);
- Макротузилишни таҳлил қилиш қарорлари ва ҳикояни тушунишини аниқлаш учун саволлар;
- Ота-оналар учун саволлар.

Синов қарори

Материалларни қандай тайёрлаш мумкин?

1. www.zas.gwz-berlin.de/zaspil56.html сайтидаги расмлар жамламасини кўчириб олинг;
2. PDF шаклидаги ҳужжатни (ҳар қайси расмлар жамламасини) 3 тадан А4 форматли қоғозга чоп эттиринг;
3. расмларнинг орқа тарафига тартиб рақамларини қўйиб чиқинг (1-6);
4. расмларни иккига ажратинг: уларнинг ҳар бирида 3 тадан расм (1-3, 4-6) бўладиган икки тасмани олиш учун;
5. икки тасмани қуйидаги расмларда кўрсатилгандай бир-бирига бириктиринг ва тасмани икки марта букланг (расм 1 + 2, букланган чизиқ, 2 + 3 расм, букланган чизиқ, расм 5 + 6);
Букланган чизиғи кўриниб қоладиган, шунингдек, кичкина, кўримсиз расмлардан фойдаланмаслигини илтимос қиламиз.

6. Ҳар бир кесишмани, 6 расмни ранги ёки бошқа белгисига (масалан, нуқталари) қараб алоҳида конвертларга солинг. 3 та бир хил ҳикояларнинг қайси конвертда эканлигига эътибор беринг (масалан, турли рангли ёки алоҳида тамғали конвертлардан фойдаланинг).

Тест олиш жараёни

- Синов қарорлари билан мукамал танишганлигингизни текширинг;
- Синов жараёнини ёзиб олиш учун овоз ёзиш ускунасини (диктофонни) шай қилиб қўйинг. Тайёргарлик қисмидан бошлаб ёзиб олишни бошланг;
- Ташкилий қисмида саволлар қўйиш орқали сиз синов ўтказилаётган ижтимоий ва маданий доираларнинг тавсифлари тўғрисидаги билим ва тажрибаларингизни қўллашингиз мумкин. Ташкилий қисмининг мақсади бола билан мулоқот ўрнатиш ҳамда боланинг оддий саволларни тушуна олишига кўз етказиш.
- Синов бошланишидан аввал уч конвертда бир хил ҳикоя матнининг борлигига ишонч ҳосил қилинг. (Ҳикоя матнларини бундай кўрсатишдан мақсад – болага синовчи конвертда қандай ҳикоянинг борлигини билмаслигини исботлаш, демак, кузатув ишларини юритиш пайтида «бирлашган кузатув» таассуротининг бузилмаслигини назорат қилиш).
- Тест синов қарорларига хос юритилиши лозим. Фақат тавсия қилинган маслаҳатлардан фойдаланишингизни ўтинамиз («маслаҳатлар» тармоғини қаранг).
- Синов тўғрисида қўшимча ахборот: Тест мобайнида болага қарама-қарши ўтиришингиз лозим. Бола олти расмдан иборат конвертни қўлига олгандан кейин, уни очиб, барча расмларни диққат билан кўздан кечиришини илтимос қилинг. Шундай кўрсатма беринг: *«Барча расмларни қараб чиқинг, лекин уларни менга кўрсатманг. Бу расмларни фақат сизнинг кўришингиз учун рухсат этилади»*. Агар бола расмлар солинган конвертни ўзи очолмаса, ёки ушлаб тура олмаса, унга ёрдам беринг. Расмларни бола аниқ кўра олиши учун қулай жойлаштиринг.
- Бола барча расмларни кўздан кечириб, ҳикоя қилишга тайёр бўлганида, расмларни қайта буклаб қўйишга ёрдам беринг. Болага ҳикояни дастлабки икки расмдан бошлаши мумкинлигини айтинг. Бола биринчи ва иккинчи расмлар билан боғлиқ ҳикоясини яқунлагач, кейинги расмларни очишга кўмаклашинг (1-4 расмлар болага кўринадигандай бўлсин). Бола 3-4 расмлар асосида ҳикоясини тамомлагач, унга бешинчи ва олтинчи расмларни очишга ёрдам беринг, энди воқеа тўлиқ кўринишга эга бўлиши шарт, яъни 1-6 расмлар асосида.
- Бола ҳикоясини яқунлагач, унга: *«Энди сизга шу ҳикоя ҳақида бир неча савол бераман»*, – деб айтинг.
- Синов ниҳоясига етгач, ҳикояларни транскрипцияланг, ахборотни тегишли жавоб варақаларига – қарорларга ёзиб олинг ва таҳлил қилинг.
- Синов давомида олинган жавоб нусхалари қарорда тавсия қилинганларидан фарқли бўлиши мумкин эканлигини ёдда сақланг. Бола ҳикоя тузилишининг қандайдир таркибий қисмини (мақсад, иш-ҳаракат, натижа, ички тузилишининг таърифи) қарордагидан ўзгача таърифласа, балл тўплайди. Қўшимчада тахминланган жавобларнинг кенг тизими берилган.

Маслаҳатлар

1. *«Илтимос, менга ҳикоя айтиб беринг»*, – деб, боланинг ўз ҳикоясини бошлашига туртки бўлинг. Болага ўз ҳикоясини бошлашига ёрдам берманг, ҳикояни бошлаб берманг.
2. Маслаҳатлардан бола ҳикоя айтишдан тўхтаса, умуман ҳеч нарса айтмаса ёки 10 секундли узилишга йўл қўйсагина фойдаланинг. Аввал *«Жуда яхши»*, *«Бошланг»* деб айта олишингиз мумкин. Синов жараёнидаги фарқларни бўлдирмаслик учун кўрсатмалардан эҳтиёткорлик билан фойдаланинг. Агар бола, тахминан, 10 секунд давомида индамай қолса, *«Сизнингча, у расмларда қандай воқеа тасвирланган?»* – деб сўранг. Борди-ю, бола ҳикоя ўртасида

тўхтаб қолса, унга бошқа таянч саволлар бериш орқали ҳикояни давом эттиришга йўналтиринг: «Ундан кейинчи?», «Давом эттиринг», «Қани, яна бошқа нарсаларни айта қолинг», «Ҳикоя давомида қандай воқеа содир бўлиши мумкин?».

3. Бола ҳикоя қаҳрамонларини қандай аташи муҳим эмас, шунинг учун бола ҳикоя қилаётган пайтда унга тузатишлар киритишга уринманг. Агар бола ҳаракатлар маъносини, ҳикоя бош қаҳрамонларининг номи кабиларни етказиб бериш, англантиш учун жумла топа олмаса, сиз у болани кўмакка муҳтож деб ўйласангиз, унга: «Сиз бу қаҳрамонни ўзингиз хоҳлагандай аташингиз мумкин. Сиз бу қаҳрамонни қандай номлаган бўлардингиз?» – деб кўмаклашишингиз мумкин.
4. Қуйидаги каби саволлар билан боланинг ҳикоясини бузманг:
А) «Бу ерда у нима қиляпти?», «Ким югурмоқда?»;
В) «Бу ким/нима?!», «Тасвирда кимни / нимани кўриб турибсиз?».
(боланинг хикоясини бузмаш/таъсир этмаш, тўлиқ бўлмаган жумлалардан фойдаланишнинг олдини олиш ва дейктикалик элементларидан узоқроқ бўлиш учун).
5. Бола ўз тажрибасига суяниб, масалан, «Мен бундай қушни эрталаб кўрдим» ёки «Дарсдан сўнг мен онам билан бирга супермаркетга бораман», – деб ўз ҳикоясини бошласа, унга ўз тажрибаси тўғрисида батафсил айтиб беришига йўл қўйинг, тугатгач, расмларга қараб ҳикоясини бошлашини илтимос қилинг. (Ўз тажрибаси таърифи таҳлилга қўшилмайди).
6. Расмларнинг ҳар бир жуфтлигидан сўнг ва янги жуфти очилгунча, сиз болани мақтаб, «Яхши!», «Жуда зўр!» каби сўзлар билан кайфиятини чоғлашингиз мумкин. Модомики, сиз боланинг ҳикоя қилишига ҳалал бераётганингизни сезсангиз, уни рағбатлантиришнинг ҳожати йўқ.

Ҳикоя натижаларини қандай таққослаш мумкун/ мумкун эмас:

- Икки тилли болани икки тилда синовлар ўтказишда «Мушук» ва/ёки «Ит» битта тилда, «Палапомлар» ва/ёки «Улоқчалар» ҳикоясини бошқа тилда ишлатманг.
- Шунингдек, битта синов пайтида «Мушук» ва/ёки «Ит» ҳикояларини ишлатишдан сақланинг ва уларни бошқа тест пайтида «Палапомлар» ва/ёки «Улоқчалар» ҳикоялари билан таққосламанг.
- Нима учун? КНТ (MAIN) ҳикояларини ҳар жихатдан тўғридан тўғри таққослаш мумкун эмас. Сўнги натижалар шуни кўрсатадики, ушбу 4 воқеа ўртасида, хусусан, тушунуш нуқтаи назаридан баъзи фарқлар бор. «Палапомлар» ва «Улоқчалар» тахминан параллель; «Мушук» ва «Ит» ҳам параллель, аммо улар «Палапомлар» ва «Улоқчалар» ҳикояларидан сюжет чизиғи, белгилар сони ва баъзи параметрлар билан ажралиб туради. Шундай қилиб, натижалари таққослаш пайтида жудаям диққатли булинг.
- Болалар гуруҳини тест билан синаб куришда ҳикоянинг элицитивлик таъсирини йўқ қилиш ва/ёки камайтириш учун қуйидаги тасодифий тартибдан фойдаланаётганингизни текширинг.

Текширув мақсадидаги эксперимент учун ҳикоялар тартиби

Расмларни тавсия қилиш тартиби («Мушук»/ «Ит» – қайта ҳикоя қилиш ва Палапомлар / «Улоқчалар» – ҳикоя) бўлиши лозим. Қуйидаги ҳикоя тартибини фойдаланинг. Мабодо, биргина тил текширилса, у ҳолда №1, 2, 5, 6 ёки № 3, 4, 7 ҳамда 8 тартиб рақамида берилган тартибдаги ҳикоялардан фойдаланинг.

Боланинг №	Тил	Қайта ҳикоялаш	Ҳикоя қилиш	тил	Қайта ҳикоялаш	Ҳикоя қилиш
1	L1	Мушук	Улоқчалар	L2	Ит	Улоқчалар
2	L1	Мушук	Улоқчалар	L2	Ит	Палапомлар
3	L2	Мушук	Улоқчалар	L1	Ит	Палапомлар
4	L2	Мушук	Палапомлар	L1	Ит	Улоқчалар
5	L1	Ит	Палапомлар	L2	Мушук	Улоқчалар
6	L1	Ит	Палапомлар	L2	Мушук	Палапомлар
7	L2	Ит	Улоқчалар	L1	Мушук	Палапомлар
8	L2	Ит	Палапомлар	L1	Мушук	Улоқчалар

L1 – уйда мулоқотда бўладиган биринчи тил, L2 – иккинчи тил, мактабда бола боғчасида сўзлашадиган тил.

«Мушук» ҳикояси учун қарор намунаси

Ҳикоя қилиш / Қайта ҳикоя қилиш / ҳикоя намунаси

Боланинг исми: _____

Туғилган куни: _____

Тест ўтказиш куни: _____

Синов кундаги ёши: _____

Жинси: _____

Тажриба ўтказувчининг исми: _____

Иккинчи тилда мулоқот муддати (ой ҳисобида): _____

Мактабгача билим масканига
келган куни: _____

Мактабгача билим
масканининг номи: _____

Барча материалларни олдиндан тайёрлаб қўйинг. Диктофон ва расмлар солинган конвертларнинг тест олишдан олдин стол устига қўйилганлигига ишонч ҳосил қилинг. Тажрибанинг ташкилий қисмидан бошлаб диктофонга ёзиб бординг.

Тетиклаштириш дақиқаси – ташкилий қисм

Бола билан мулоқот ўрнатиш мақсадида у билан турли мавзуларда суҳбатлашинг. М: Сизнинг энг яқин дўстингиз ким? Сиз ойнаижаҳондан нималарни томоша қилишни ёқтирасиз? Сиз ҳикоя айтишни ёқтирасизми? Турли мавзудаги ҳикояларни тинглашни ёқтирасизми?

Кўрсатмалар

Ҳикоя қилиш жараёни учун кўрсатмалар

Бола билан юзма-юз ўтиринг. Болага: *«Қаранг, бу ерда 3 та конверт бор. Ҳар бир конвертда қизиқ воқеалар тасвирланган ҳикоя бор. Ўзингиз ёқтирган бирини танланг, сўнг мен сизга бир қизиқ воқеа айтиб бераман»*, – деб айтинг. Бола конвертни танлагач, конверт ичидаги воқеа тасвирланган расмни олинг ва уларни болага қаратиб қўйинг, расмнинг тўлиқ тасвири **болагагина** кўринадиган бўлсин. Кейин болага: *«Расмларни диққат билан кўриб чиқдингизми? Тайёрмисиз?»*, – дейишингиз мумкин. Расмларни болага қаратиб қўйинг, унда дастлабки икки расм болага аниқ кўриниб турсин. Унга: *«Энди сизнинг менга бир ҳикоя айтиб беришингизни хоҳлайман. Шу расмга қараб, менга хаёлингизга келган энг яхши воқеа (ҳикоя) ни айтиб берсангиз»*, – деб айтинг. Агар бола ҳикоя айтгиси келмаса, унга: *«Менга расмдаги воқеа тўғрисида айтиб бера қолинг (расмни кўрсатиб)»*, – деб кўмаклашинг.

Бола аввалги икки расмдаги воқеани тасвирлаб бўлгандан кейин, қолган икки расмни (1 дан 4 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин) очинг. У 1 дан 4 гача бўлган расмларга боғлиқ ҳикоясини яқунлагач, кейинги икки расмни (1 дан 6 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин) очинг. Эсингизда бўлсин, расмлар синовчига эмас, болагагина кўриниб туриши лозим. У ҳикоянинг **ярмида тўхтаб қолса**: *«Яна борми?»*, *«Давом эттирсангиз»*, *«Менга яна кўпроқ айтиб бера қолинг»*, *«Қани, расмларда яна нималар тасвирланган экан, кўрайликчи»*, – деган сўзлар билан ёрдамлашинг. Агар у ҳикоясини бутунлай тўхтадиб қўйса, унга: *«Ҳикояни сўзлаб*

бўлдингизми?», – деб сўранг. Ҳикоясини тугатгач, болани рағбатлантиринг ва тушунчасини текшириш учун саволлар беринг.

Қайта ҳикоя қилиш бўйича кўрсатмалар

Бола билан юзма-юз ўтиринг. Болага: *«Қаранг, бу ерда 3 та конверт бор. Ҳар бир конвертда қизиқ воқеалар тасвирланган ҳикоя бор. Ўзингиз ёқтирган бирини танланг, сўнг мен сизга бир қизиқ воқеа айтиб бераман»*, – деб айтинг. Бола конвертни танлагач, конверт ичидаги воқеа тасвирланган расмни олинг ва уларни болага қаратиб қўйинг, расмнинг тўлиқ тасвири **болагагина** кўринадиган бўлсин. Кейин болага: *«Расмларни диққат билан кўриб чиқдингизми? Тайёرمىсиз? Мен сизга ҳозир бир воқеани айтиб бераман, сиз уни диққат қилиб тинглаб, менга қайта ҳикоя қилиб беришингиз керак»*.

1 ва 2 расмларни очиб, болага: *«Ҳикоя шу ердан бошланади»* деб айтинг (1 расмни кўрсатинг). Кунлардан бирида, эрталаб шўх бир мушук бутоққа қўниб турган капалакни кўрди. Мушук капалакка етиб олиш учун юқорига сакради. Бу воқеани балиқ овидан қайтаётган қувноқ бир бола кўриб қолди. Унинг қўлида балиқ солинган челақ, копток ва қармоғи бор эди.

3 ва 4-расмларни очинг (1 дан 4 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин). Бола: *«Эй мушук, сен нимани овлаб юрибсан?»* – деб қичқирди. Шу чоқ капалак учиб кетди, мушук эса, бутоққа қулаб тушди. Бола ҳайрон қолгани шунчалик, ҳатто қўлидаги коптогини тушириб олди. Копток сувга думалаб тушди. Бола коптокни сувдан чиқариб олишга қарор қилди. Бу орада мушук боланинг челагидаги балиқларни кўриб: *«Мен балиқларни ушлашни хоҳлайман»*, - деб ўйлади.

5 ва 6 расмларни очинг (1 дан 6 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин). Бола коптокни қармоқ билан сувдан чиқариб олаётганида, мушук челақнинг қаровсиз қолганидан фойдаланиб, унинг ичидан балиқларни чиқара бошлади. Бола коптогини сувдан чиқариб олганидан хурсанд бўлиб, мушукнинг челақдаги балиқларни еб ўтирганини билмай қолди.

Бу ҳикоянинг якуни.

Расмларни болага қаратиб қўйинг, унда дастлабки икки расм болага аниқ кўриниб турсин. Унга: *«Энди сизнинг менга бир ҳикоя айтиб беришингизни хоҳлайман. Шу расмга қараб, менга хаёлингизга келган энг яхши воқеа (ҳикоя) ни айтиб берсангиз»*, – деб айтинг. Агар бола ҳикоя айтгиси келмаса, унга: *«Менга расмдаги воқеа тўғрисида айтиб бера қолинг (расмни кўрсатиб)»*, – деб кўмаклашинг. Бола аввалги икки расмдаги воқеани тасвирлаб бўлгандан кейин, қолган икки расмни (1 дан 4 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин) очинг. У 1 дан 4 гача бўлган расмларга боғлиқ ҳикоясини яқунлагач, кейинги икки расмни (1 дан 6 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин) очинг. Эсингизда бўлсин, расмлар синовчига эмас, болагагина кўриниб туриши лозим. У ҳикоянинг **ярмида тўхтаб қолса**: *«Яна борми?»*, *«Давом эттирсангиз»*, *«Менга яна кўпроқ айтиб бера қолинг»*, *«Қани, расмларда яна нималар тасвирланган экан, кўрайликчи»*, – деган сўзлар билан ёрдамлашинг. Агар у ҳикоясини бутунлай тўхтатиб қўйса, унга: *«Ҳикояни сўзлаб бўлдингизми?»*, – деб сўранг. Ҳикоясини тугатгач, болани рағбатлантиринг ва тушунчасини текшириш учун саволлар беринг.

Намунали ҳикоя учун кўрсатмалар

Бола билан юзма-юз ўтиринг. Болага: *«Қаранг, бу ерда 3 та конверт бор. Ҳар бир конвертда қизиқ воқеалар тасвирланган ҳикоя бор. Ўзингиз ёқтирган бирини танланг, сўнг мен сизга бир қизиқ воқеа айтиб бераман»*, – деб айтинг. Бола конвертни танлагач, конверт ичидаги воқеа тасвирланган расмни олинг ва уларни болага қаратиб қўйинг, расмнинг тўлиқ тасвири **болагагина** кўринадиган бўлсин.

Кейин болага: «Расмларни диққат билан кўриб чиқдингизми? Тайёрмисиз? Мен сизга бир воқеа айтиб бераман, айтиб битиргач, сизга бир неча савол бераман».

1 ва 2 расмларни очиб, болага: «Ҳикоя шу ердан бошланади» деб айтинг (1 расмни кўрсатинг). Кунлардан бирида, эрталаб шўх бир мушук бутоққа кўниб турган капалакни кўрди. Мушук капалакка етиб олиш учун юқорига сакради. Бу воқеани балиқ овидан қайтаётган қувноқ бир бола кўриб қолди. Унинг қўлида балиқ солинган челақ, копток ва қармоғи бор эди.

3 ва 4-расмларни очинг (1 дан 4 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин). Бола: «Эй мушук, сен нимани овлаб юрибсан?» – деб қичқирди. Шу чоқ капалак учиб кетди, мушук эса, бутоққа қулаб тушди. Бола ҳайрон қолгани шунчалик, ҳатто қўлидаги коптогини тушириб олди. Копток сувга думалаб тушди. Бола коптокни сувдан чиқариб олишга қарор қилди. Бу орада мушук боланинг челагидаги балиқларни кўриб: «Мен балиқларни ушлашни хохлайман», - деб ўйлади.

5 ва 6 расмларни очинг (1 дан 6 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин). Бола коптокни қармоқ билан сувдан чиқариб олаётганида, мушук челақнинг қаровсиз қолганидан фойдаланиб, унинг ичидан балиқларни чиқара бошлади. Бола коптогини сувдан чиқариб олганидан хурсанд бўлиб, мушукнинг челақдаги балиқларни еб ўтирганини билмай қолди.

Бу ҳикоянинг якуни.

Ҳикоясини тугатгач, болани рағбатлантиринг ва тушунчасини текшириш учун саволлар беринг.

«Мушук» ҳикояси учун қарор

I Бўлим: топшириқ

А: Ҳикоянинг тузилиши; В: Тузилишининг мураккаблиги;

С: Руҳияти, кайфиятининг таърифи (РКТ)

А. Ҳикоянинг тузилиши (рақамли баҳолаш)

		Мумкин бўлган жавоблар ¹	Баллар
A1.	Кириш	Вақти / ўрнини аниқлаш, масалан, бироз вақт бурун / бир пайтлари / бир пайтлари ўрмонда / кўлда / дарахтда / дарё соҳилида	0 1 2 ²
<i>1-эпизод: Мушук (эпизод тимсоллари: мушук билан капалак)</i>			
A2.	РКТ Иш-ҳаракатнинг бошланиши	Мушук шўх эди / унга қизиқ бўлди Мушук капалакни кўриб қолди	0 1
A3.	Мақсад	Мушук капалакни тутиб олгиси келди/овламоқчи бўлди/ қувламоқчи бўлди/капалак билан ўйнагиси келди	0 1
A4.	Ҳаракат	Мушук олдинга/капалакка қараб сакради Мушук +феъл (тутиб олиш, қувлаш, олиш)+га ҳаракат қилди	0 1
A5.	Натижа	Мушук булоққа йиқилиб тушди / капалакни ушлай олмади / улгурмади Капалак қочиб қутулди / учиб кетди / учиб кета олди	0 1
A6.	РКТ таъсири сифатида	Мушук хафа бўлди / жаҳли чиқди / унга оғир тегди Капалак бахтли эди/ кўнгли тўлди / мамнун бўлди	0 1
<i>2-эпизод: Бола (эпизод қаҳрамони: бола)</i>			
A7.	РКТ иш-ҳаракатнинг бошланиши	Боланинг кайфияти йўқ эди/ унинг кўнгли тўлмади / коптоги учун қайғурди / коптогининг сувга тушганини кўрди / хафа бўлди	0 1
A8.	Мақсад	Бола коптогини олишга қарор қилди / хоҳлади	0 1
A9.	Ҳаракат	Бола коптокни сувдан олишга ҳаракат қилди, сувдан чиқарди / тортиб олди	0 1
A10.	Натижа	Бола коптокни чиқариб олди / коптокни қайтариб олди / қайтадан хавфсиз ерда бўлди	0 1
A11.	РКТ реакция сифатида	Бола мамнун / бахтли бўлди / у хурсанд бўлди	0 1
A12.	РКТ Иш-ҳаракатнинг бошланиши	Мушук балиқни сезиб қолди / кўрди / унинг қорни оч эди / унга қизиқ бўлди	0 1
<i>3-эпизод: Мушук (эпизод қаҳрамони: мушук)</i>			
A13.	Мақсад	Мушук балиқни овлади / олишни истади / балиқни егиси келди	0 1
A14.	Ҳаракат	Мушук балиқни олди / ўғирлади / балиқ томон олдинги оёғини чўзди	0 1

¹ Иккиланиш бўлган ҳолда ёки боланинг жавоби шу варақда ёзилмаган бўлса, кўрсатмага қаранг.

² Нотўғри жавоб берса ёки жавоб бўлмаса, ноль балл, бир тўғри жавоб учун бир балл, воқеа содир бўлган пайти ва ўрни кўрсатилса, 2 балл.

A15.	Натижа	Мушук балиқни еб қўйди / ушлаб олди	0	1
A16.	РКТ реакция сифатида	Мушук хурсанд бўлди / қаноат қилди / унинг қорни тўйди	0	1
A17.	Умумий балл: 17			

В: Тузилишининг мураккаблиги

Секвенциялар сони Ҳаракат + натижа	Мақсадлар сони (<i>Ҳаракат ёки натижасиз</i>)	Секвенциялар сони мақсад + ҳаракат ёки мақсад + натижа	Секвенциялар сони мақсад + ҳаракат + натижа
В1.	В2.	В3.	В4.

С: Руҳий кайфиятнинг таърифи (РКТ)

С1.	<p>РКТ умумий сони (сўздан фойдаланиши). РКТ таркибига қуйидагилар киради:</p> <p>қабул қилишини аниқлаш, масалан, <i>кўриш, эшитиш, сезиш, ҳид билиш; физиологик ҳолларни аниқлаш</i>, масалан, <i>оч бўлиш, сувсаш, чарчаш, жароҳатланиш;</i></p> <p>феъллар умр суриш, уйғониш, ухлаш;</p> <p>эмоцияларни аниқлаш, масалан, қайғули, бахтли, жаҳлдор, ҳаяжонли, хафа, хавотирли;</p> <p>руҳий (менталь) феъллар, масалан, <i>хоҳлаш, ўйлаш, билиш, унутиш, қарор қилиш, ишониш, ҳайратланиш, режалаштириш;</i></p> <p>сўзлаш феъллари, масалан, <i>айтиш, аташ, бақирш, эслатиш, сўраш.</i></p>
-----	---

II Бўлим: Перцепция

		Тўғри жавобларнинг намуналари	Нотўғри жавобларнинг намуналари	Баллар
0	Сизга ҳикоя ёқдимиди?	Тетиклаштирувчи саволлар, балл қўйилмайди		
D1.	Мушук нима сабабдан сакради? (бола №1-2 расмларга қарайди)	Капалакни тутиб олишни хоҳлайди	ўйнагиси / югурги сикелди	0 1
D2.	Мушук ўзини қандай ҳис қилди? (бола 3 расмга қарайди)	ночор / ёмон / хафақон / ранжувли / бироз бошқача	яхши / у хурсанд / унга қизиқ / ёки бошқа ўринсиз жавоб	0 1
D3.	(Бола D2 га жавоб бергандагина D3 саволини беринг, агар бола D2 да жавоб берса, D3 устунчасига бир балл қўйинг, D4 саволига ўтинг). Сиз қандай ўйлайсиз, нима сабабдан мушукнинг жаҳли чиқди? / оч эди / нимталанди/ жароҳатланди? ³	Сабаби капалакни қувди / Капалак қочиб кетди	Сабаби бутоқларга сакради / ёки бошқа ўринсиз жавоб	0 1
D4.	Нима учун болакай қармоқни сувга ташлади? (G2) (бола № 5 расмга қарайди)	Коптогини сувдан чиқариб олгиси келди	Сувда ўйнагиси келди / ёки бошқа ўринсиз жавоб	0 1
D5.	Бола ўзини қандай ҳис қилди? (бола № 6 расмга қарайди)	яхши / у хурсанд	ночор / у жаҳлдор / ёки бошқа ўринсиз жавоб	0 1
D6.	Бола D5 саволига изоҳсиз жавоб бергандагина D6 саволини қўйинг. Агар бола D5 ни изоҳласа, унга D6 устунчасига бир балл қўйиб, D7 саволига кўчинг). Сиз нима учун бола ўзини яхши ҳис қилди / у бахтли деб ўйлайсиз? ⁴	чунки у коптокни ушлаб турибди	у кулимсираб турибди / ёки бошқа ўринсиз жавоб	0 1
D7.	Нима учун мушук балиқни олди? (G3)	балиқни егиси келди	челакни ўйнагиси келди	0 1

³ D3 саволини беришда D2 жавобида боланинг айткан сузлари / ибораларидан фойдаланинг.

⁴ D6 саволини беришда D5 жавобида боланинг айткан сузлари / ибораларидан фойдаланинг.

	(бола № 5 расмга қарайди)			
D8.	Бола мушукни кўриб қолди деб тасаввур қилиб кўрингчи. У ўзини қандай ҳис қилади? (бола №6-расмга қарайди)		яхши/ у хурсанд / бахтли бўлади	0 1
D9.	(Бола D8 саволига изоҳсиз жавоб берсагина, D9 саволини кўйинг. Агар бола D8 да изоҳ берса, унга D9 устунчасига бир балл кўйиб, D10 саволига кўчинг). Сизнингча, бола нима учун ўзини ёмон ҳис қилади / у жаҳлдор? ⁵	Чунки мушук балиқни олиб қўйди / емоқда	Сабаби у чарчади / чунки қармоқ ерда ётарди	0 1
D10.	Шу бола билан мушук дўст бўла оладими? Нима учун?	Йўқ (бола, камида, бир сабабини айтиши лозим, масалан, мушук балиқни еб қўйди). Ёки саволга тўлиқ жавоб бериши керак	Ҳа/ мен билмайман / саволга тушунарсиз жавоб	0 1
D11.	Умумий балл: 10			

⁵ D9 саволини беришда D8 жавобда боланинг айткан сузлари / ибораларидан фойдаланинг.

«Ит» ҳикояси учун қарор намунаси

Ҳикоя қилиш / Қайта ҳикоя қилиш / ҳикоя намунаси

Боланинг исми: _____

Туғилган куни: _____

Тест ўтказиш куни: _____

Синов кундаги ёши: _____

Жинси: _____

Тажриба ўтказувчининг исми: _____

Иккинчи тилда мулоқот муддати (ой ҳисобида): _____

Мактабгача билим масканига келган куни: _____

Мактабгача билим масканининг номи: _____

Барча материалларни олдиндан тайёрлаб қўйинг. Диктофон ва расмлар солинган конвертларнинг тест олишдан олдин стол устига қўйилганлигига ишонч ҳосил қилинг. Тажрибанинг ташкилий қисмидан бошлаб диктофонга ёзиб бориш.

Тетиклаштириш дақиқаси – ташкилий қисм

Бола билан мулоқот ўрнатиш мақсадида у билан турли мавзуларда суҳбатлашинг. М: Сизнинг энг яқин дўстингиз ким? Сиз ойнаижаҳондан нималарни томоша қилишни ёқтирасиз? Сиз ҳикоя айтишни ёқтирасизми? Турли мавзудаги ҳикояларни тинглашни ёқтирасизми?

Кўрсатмалар

Ҳикоя қилиш жараёни учун кўрсатмалар

Бола билан юзма-юз ўтиринг. Болага: *«Қаранг, бу ерда 3 та конверт бор. Ҳар бир конвертда қизиқ воқеалар тасвирланган ҳикоя бор. Ўзингиз ёқтирган бирини танланг, сўнг мен сизга бир қизиқ воқеа айтиб бераман»,* – деб айтиш. Бола конвертни танлагач, конверт ичидаги воқеа тасвирланган расмни олинг ва уларни болага қаратиб қўйинг, расмнинг тўлиқ тасвири **болагагина** кўринадиган бўлсин. Кейин болага: *«Расмларни диққат билан кўриб чиқингизми? Тайёрмисиз?»*, – дейишингиз мумкин. Расмларни болага қаратиб қўйинг, унда дастлабки икки расм болага аниқ кўриниб турсин. Унга: *«Энди сизнинг менга бир ҳикоя айтиб беришингизни хоҳлайман. Шу расмга қараб, менга хаёлингизга келган энг яхши воқеа (ҳикоя) ни айтиб берсангиз»,* – деб айтиш. Агар бола ҳикоя айтгиси келмаса, унга: *«Менга расмдаги воқеа тўғрисида айтиб бера қолинг (расмни кўрсатиб)»,* – деб кўмаклашинг.

Бола аввалги икки расмдаги воқеани тасвирлаб бўлгандан кейин, қолган икки расмни (1 дан 4 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин) очинг. У 1 дан 4 гача бўлган расмларга боғлиқ ҳикоясини яқунлагач, кейинги икки расмни (1 дан 6 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин) очинг. Эсингизда бўлсин, расмлар синовчига эмас, болагагина кўриниб туриши лозим. У ҳикоянинг **ярмида тўхтаб қолса:** *«Яна борми?»*, *«Давом эттирсангиз»*, *«Менга яна кўпроқ айтиб бера қолинг»*, *«Қани, расмларда яна нималар тасвирланган экан, кўрайликчи»*, – деган сўзлар билан ёрдамлашинг. Агар у ҳикоясини бутунлай тўхтатиб қўйса, унга: *«Ҳикояни сўзлаб бўлдингизми?»*, – деб сўранг.

Ҳикоясини тугатгач, болани рағбатлантиринг ва тушунчасини текшириш учун саволлар беринг.

Қайта ҳикоя қилиш бўйича кўрсатмалар

Бола билан юзма-юз ўтиринг. Болага: «Қаранг, бу ерда 3 та конверт бор. Ҳар бир конвертда қизиқ воқеалар тасвирланган ҳикоя бор. Ўзингиз ёқтирган бирини танланг, сўнг мен сизга бир қизиқ воқеа айтиб бераман», – деб айтинг. Бола конвертни танлагач, конверт ичидаги воқеа тасвирланган расмни олинг ва уларни болага қаратиб қўйинг, расмнинг тўлиқ тасвири **болагагина** кўринадиган бўлсин. Кейин болага: «Расмларни диққат билан кўриб чиқдингизми? Тайёرمىсиз? Мен сизга ҳозир бир воқеани айтиб бераман, сиз уни диққат қилиб тинглаб, менга қайта ҳикоя қилиб беришингиз керак».

1 ва 2 расмларни очиб, болага: «Ҳикоя шу ердан бошланади» деб айтинг (1 расмни кўрсатинг). *Бир кун, эрталаб, шўх бир ит дарахтнинг танасида ўтирган сичқонни кўрди. Ит сичқонга етиб олиш учун чаққон сакради. Бу воқеани дўкондан қайтиб келаётган бир қувноқ бола кўриб қолди. Унинг қўлида колбаса солинган халта ҳамда пуфак бор эди.*

3 ҳамда 4 расмларни очинг (1 дан 4 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин). *Бола: «Ит, сен нимани овлаб юрибсан?» - деб қичқирди. Шунда сичқон қочиб кетиб, ит дарахтга бориб урилди. Бола ҳайратланганидан қўлидаги пуфакни учириб юборди. Пуфак учиб, дарахт шохига илиниб қолди. Бола дарахт шохидан пуфакни олишга қарор қилди. Бу орада ит боланинг халтачасидаги колбасаларни кўргач: «Мен колбасани олишни хохлайман» - деб ўйлади.*

5 ва 6 расмларни очинг (1 дан 6 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин). *Боланинг пуфакни олиш учун дарахтга тирмашиб чиқаётганини кўрган ит халтачанинг қаровсиз қолганидан фойдаланиб, ичидан колбасаларни чиқара бошлади. Бола пуфакни дарахт шохидан тушириб олганлигидан хурсанд бўлгани шунчалик, итнинг халтачадаги мазали колбасаларни еб ўтирганини кўрмай қолди.*

Бу воқеанинг якуни.

Расмларни болага қаратиб қўйинг, унда дастлабки икки расм болага аниқ кўриниб турсин. Унга: «Энди сизнинг менга бир ҳикоя айтиб беришингизни хохлайман. Шу расмга қараб, менга хаёлингизга келган энг яхши воқеа (ҳикоя) ни айтиб берсангиз», – деб айтинг. Агар бола ҳикоя айтгиси келмаса, унга: «Менга расмдаги воқеа тўғрисида айтиб бера қолинг (расмни кўрсатиб)», – деб кўмаклашинг. Бола аввалги икки расмдаги воқеани тасвирлаб бўлгандан кейин, қолган икки расмни (1 дан 4 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин) очинг. У 1 дан 4 гача бўлган расмларга боғлиқ ҳикоясини яқунлагач, кейинги икки расмни (1 дан 6 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин) очинг. Эсингизда бўлсин, расмлар синовчига эмас, болагагина кўриниб туриши лозим. У ҳикоянинг **ярмида тўхтаб қолса**: «Яна борми?», «Давом эттирсангиз», «Менга яна кўпроқ айтиб бера қолинг», «Қани, расмларда яна нималар тасвирланган экан, кўрайликчи», – деган сўзлар билан ёрдамлашинг. Агар у ҳикоясини бутунлай тўхтатиб қўйса, унга: «Ҳикояни сўзлаб бўлдингизми?», – деб сўранг. Ҳикоясини тугатгач, болани рағбатлантиринг ва тушунчасини текшириш учун саволлар беринг.

Намунали ҳикоя учун кўрсатмалар

Бола билан юзма-юз ўтиринг. Болага: «Қаранг, бу ерда 3 та конверт бор. Ҳар бир конвертда қизиқ воқеалар тасвирланган ҳикоя бор. Ўзингиз ёқтирган бирини танланг, сўнг мен сизга бир қизиқ воқеа айтиб бераман», – деб айтинг. Бола конвертни танлагач, конверт ичидаги воқеа тасвирланган расмни олинг ва уларни

болага қаратиб қўйинг, расмнинг тўлиқ тасвири **болагагина** кўринадиган бўлсин. Кейин болага: *«Расмларни диққат билан кўриб чиқдингизми? Тайёرمىсиз? Мен сизга бир воқеа айтиб бераман, айтиб битиргач, сизга бир неча савол бераман»*.

1 ва 2 расмларни очиб, болага: *«Ҳикоя шу ердан бошланади»* деб айтинг (1 расмни кўрсатинг). *Бир куни, эрталаб, шўх бир ит дарахтнинг танасида ўтирган сичқонни кўрди. Ит сичқонга етиб олиш учун чаққон сакради. Бу воқеани дўкондан қайтиб келаётган бир қувноқ бола кўриб қолди. Унинг қўлида колбаса солинган халта ҳамда пуфак бор эди.*

3 ҳамда 4 расмларни очинг (1 дан 4 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин). *Бола: «Ит, сен нимани овлаб юрибсан?» - деб қичқирди. Шунда сичқон қочиб кетиб, ит дарахтга бориб урилди. Бола ҳайратланганидан қўлидаги пуфакни учириб юборди. Пуфак учиб, дарахт шохига илиниб қолди. Бола дарахт шохидан пуфакни олишга қарор қилди. Бу орада ит боланинг халтачасидаги колбасаларни кўргач: «Мен колбасани олишни хоҳлайман» - деб ўйлади.*

5 ва 6 расмларни очинг (1 дан 6 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин). *Боланинг пуфакни олиш учун дарахтга тирмашиб чиқаётганини кўрган ит халтачанинг қаровсиз қолганидан фойдаланиб, ичидан колбасаларни чиқара бошлади. Бола пуфакни дарахт шохидан тушириб олганлигидан хурсанд бўлгани шунчалик, итнинг халтачадаги мазали колбасаларни еб ўтирганини кўрмай қолди.*

Бу воқеанинг якуни.

Ҳикоясини тугатгач, болани рағбатлантиринг ва тушунчасини текшириш учун саволлар беринг.

«Ит» ҳикоясига мўлжалланган қарор

I Бўлим: ҳикоя

А: Ҳикоянинг тузилиши; В: Тузилишининг мураккаблиги;

С: Руҳий кайфиятнинг таърифи (РКТ)

А: Ҳикоянинг тузилиши (рақамли баҳолаш)

		Мумки бўлган жавоблар⁶	Баллар
A1.	Кириш	Пайти / ўрнини аниқлаш, масалан, бироз вақт бурун / бир пайт / бир пайтлари ўрмонда / соябоғда / ўт-ўла нлар устида / йўл бўйида	0 1 2 ⁷
<i>1-эпизод: Ит (эпизод қаҳрамонлари: ит билан сичқон)</i>			
A2.	РКТ Иш- ҳаракатнинг бошланиши	Ит шўх / ҳаваскор эди Ит сичқонни кўриб қолди	0 1
A3.	Мақсад	Ит сичқонни ушлаб олгиси келди / овламоқчи бўлди / қувмоқчи бўлди / сичқон билан ўйнагиси келди	0 1
A4.	Ҳаракат	Ит олдинга / юқорига сакради	0 1
A5.	Натижа	Ит дарахтга урилди / сичқонни ушлай олмади / улгурмади Сичқон қочиб қутулди / дарахтнинг орқасига яширинди	0 1
A6.	РКТ реакция сифатида	Ит хафа бўлди / жаҳли чиқди / унга оғир тегди Сичқон бахтли эди / кўнгли тўлди / мамнун бўлди	0 1
<i>2-эпизод: Бола (эпизод қаҳрамони: бола)</i>			
A7.	РКТ Иш- ҳаракатнинг бошланиши	Боланинг кайфияти йўқ эди / унинг кўнгли тўлмади / пуфаги учун ғам чекди / пуфагини дарахт шохида кўрди	0 1
A8.	Мақсад	Бола пуфагини олишни қарор қилди / хоҳлади	0 1
A9.	Ҳаракат	Бола пуфакни дарахтдан олишга ҳаракат қилди / дарахтга чиқди	0 1
A10.	Натижа	Бола пуфагини дарахтдан тушириб олди / пуфак қайтди / қайтадан хавфсиз ерда бўлди	0 1
A11.	РКТ реакция сифатида	Бола мамнун / бахтли бўлди / хурсанд бўлди, чунки дарахтдан пуфагини тушириб олганди.	0 1
<i>3-эпизод: Ит (эпизод қаҳрамони: ит)</i>			
A12.	РКТ Иш- ҳаракатнинг бошланиши	Ит билиб қолди / кўрди / оч эди / ҳаваскор эди	0 1

⁶ Иккиланиш бўлган ҳолда ёки боланинг жавоби шу варақда ёзилмаган бўлса, кўрсатмага қаранг.

⁷ Нотўғри жавоб берса ёки жавоб бўлмаса, ноль балл, бир тўғри жавоб учун бир балл, воқеа содир бўлган пайти ва ўрни кўрсатилса, 2 балл.

A13.	Мақсад	Ит колбасаларни олишни/ ейишни /хоҳлади / ўғирлашга қарор қилди	0	1
A14.	Ҳаракат	Ит колбасаларни олаверди / колбасаларга қўлини чўзди	0	1
A15.	Натижа	Ит колбасаларни олди / еб қўйди	0	1
A16.	РКТ реакция сифатида	Ит бахтли эди / қаноатлантирилди / унинг қорни тўйди	0	1
A17.	Умумий балл: 17			

В: Тузилишининг мураккаблиги

Секвенциялар сони Ҳаракат +натижа	Мақсадлар сони (<i>Ҳаракат ёки натижасиз</i>)	Секвенциялар сони мақсад + ҳаракат ёки мақсад + натижа	Секвенциялар сони мақсад + ҳаракат + натижа
В1.	В2.	В3.	В4.

С: Руҳий кайфиятнинг таърифи (РКТ)

С1.	<p>РКТ умумий сони (сўздан фойдаланиши). РКТ таркибига қуйидагилар киради:</p> <p>қабул қилишни аниқлаш, масалан, <i>кўриш, эшитиш, сезиш, ҳид билиш; физиологик ҳолларни аниқлаш</i>, масалан, <i>оч бўлиш, сувсаш, чарчаш, жароҳатланиш;</i></p> <p>феъллар умр суриш, уйғониш, ухлаш;</p> <p>эмоцияларни аниқлаш, масалан, қайғули, бахтли, жаҳлдор, ҳаяжонли, хафа, хавотирли;</p> <p>руҳий (менталь) феъллар, масалан, <i>хоҳлаш, ўйлаш, билиш, унутиш, қарор қилиш, ишониш, ҳайратланиш, режалаштириш;</i></p> <p>сўзлаш феъллари, масалан, <i>айтиш, аташ, бақирриш, эслатиш, сўраш.</i></p>
-----	--

II Бўлим: Перцепция

		Тўғри жавобларнинг нусхаси	Нотўғри жавобларнинг нусхаси	Бал лар
0	Сизга ҳикоя ёқдими?	Тетиклаштирувчи саволлар, балл қўйилмайди		
D1.	Ит нима учун сакради? (бола №1-2 расмларга қарайди) (1 эпизод: Мақсад)	сичқонни кўриб қолди/ сичқонни ушлаб олишни хоҳлайди	ўйнагиси / югургиси келди	0 1
D2.	Ит ўзини қандай ҳис қилди? (бола 3-расмга қарайди) (ПКС реакция)	яхши / Хурсанд / бахтли	чошиб юрибди	0 1
D3.	(Бола D2 га жавоб бергандагина D3 саволини беринг, агар бола D2 да жавоб берса, D3 устунчасига бир балл қўйинг, D4 саволига ўтинг). Сизнингча, ит нима сабаб дан ўзини яхши ҳис қилди? ⁸	...сабаби у сичқонни ушлаб олгиси келди	чошиб юрибди	0 1
D4.	Нима сабабдан болакай дарахт га тирмашди? (бола № 5 расм га қарайди) (2 эпизод: Мақсад)	пуфагини дарахт шохидан олгиси келди	дарахтга тирмашиб чиққиси келди	0 1
D5.	Бола ўзини қандай ҳис қилди? (бола № 6-расмга қарайди) (ПКС реакция)	яхши / хурсанд / бахтли	ночор / жаҳлдор	0 1
D6.	Бола D5 саволига изоҳсиз жавоб бергандагина D6 саволини қўйинг Агар бола D5 ни изоҳласа, унга D6 устунчасига бир балл қўйиб, D7 саволига кўчинг). Сиз нима сабабдан бола ўзини яхши ҳис	...сабаби у пуфакни кўлида ушлаб турибди	сабаби у бир жойда турибди	0 1

⁸ D3 саволини беришда D2 жавобда боланинг айткан сузлари / ибораларидан фойдаланинг.

	қилади / бахтли деб ўйлайсиз? ⁹			
D7.	Ит нима учун колбасаларни халтадан чиқарди? (3 эпизод: Мақсад)	колбасаларни егиси келди	халтани ўйнагиси келди	0 1
D8.	Болакай итни кўриб қолди деб тасаввур қилиб кўрингчи. (а) Болакай ўзини қандай ҳис қилди? (бола №6 расмга қарайди)	ночор / у жаҳлдор	яхши/ хурсанд / бахтли	0 1
D9.	(Бола D8 саволига изоҳсиз жавоб берсагина, D9 саволини қўйинг. Агар бола D8 да изоҳ берса, унга D9 устунчасига бир балл қўйиб, D10 саволига кўчинг). Сизнингча, болакай нима учун ўзини ёмон ҳис қилди / жаҳлдор? ¹⁰	...сабаби унинг колбасаларини ит олиб қўйди / еяпти	...сабаби у чарчади / сабаби дўкон олисда	0 1
D10.	Шу бола билан ит дўст бўла оладими? Нима учун?	Йўқ (бола, камида, бир сабабини айтиши лозим. Ёки саволга тўлиқ жавоб бериши керак	Ҳа/ мен билмайман / саволга тушунарсиз жавоб	0 1
D11.	Умумий балл: 10			

⁹ D6 саволини беришда D5 жавобида боланинг айткан сузлари / ибораларидан фойдаланинг.

¹⁰ D9 саволини беришда D8 жавобида боланинг айткан сузлари / ибораларидан фойдаланинг.

«Палапомлар» ҳикояси учун қарор

Ҳикоя қилиш / Қайта ҳикоя қилиш / ҳикоя намунаси

Боланинг исми: _____

Туғилган куни: _____

Тест ўтказиш куни: _____

Синов кунидаги ёши: _____

Жинси: _____

Тажриба ўтказувчининг исми: _____

Иккинчи тилда мулоқот муддати (ой ҳисобида): _____

Мактабгача билим масканига
келган куни: _____

Мактабгача билим
масканининг номи: _____

Барча материалларни олдиндан тайёрлаб қўйинг. Диктофон ва расмлар солинган конвертларнинг тест олишдан олдин стол устига қўйилганлигига ишонч ҳосил қилинг. Тажрибанинг ташкилий қисмидан бошлаб диктофонга ёзиб бординг.

Тетиклаштириш дақиқаси – ташкилий қисм

Бола билан мулоқот ўрнатиш мақсадида у билан турли мавзуларда суҳбатлашинг. М: Сизнинг энг яқин дўстингиз ким? Сиз ойнаижаҳондан нималарни томоша қилишни ёқтирасиз? Сиз ҳикоя айтишни ёқтирасизми? Турли мавзудаги ҳикояларни тинглашни ёқтирасизми?

Кўрсатмалар

Ҳикоя қилиш жараёни учун кўрсатмалар

Бола билан юзма-юз ўтиринг. Болага: *«Қаранг, бу ерда 3 та конверт бор. Ҳар бир конвертда қизиқ воқеалар тасвирланган ҳикоя бор. Ўзингиз ёқтирган бирини танланг, сўнг мен сизга бир қизиқ воқеа айтиб бераман»,* – деб айтинг. Бола конвертни танлагач, конверт ичидаги воқеа тасвирланган расмни олинг ва уларни болага қаратиб қўйинг, расмнинг тўлиқ тасвири **болагагина** кўринадиган бўлсин. Кейин болага: *«Расмларни диққат билан кўриб чиқдингизми? Тайёрмисиз?»*, – дейишингиз мумкин. Расмларни болага қаратиб қўйинг, унда дастлабки икки расм болага аниқ кўриниб турсин. Унга: *«Энди сизнинг менга бир ҳикоя айтиб беришингизни хоҳлайман. Шу расмга қараб, менга хаёлингизга келган энг яхши воқеа (ҳикоя) ни айтиб берсангиз»,* – деб айтинг. Агар бола ҳикоя айтгиси келмаса, унга: *«Менга расмдаги воқеа тўғрисида айтиб бера қолинг (расмни кўрсатиб)»,* – деб кўмаклашинг.

Бола аввалги икки расмдаги воқеани тасвирлаб бўлгандан кейин, қолган икки расмни (1 дан 4 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин) очинг. У 1 дан 4 гача бўлган расмларга боғлиқ ҳикоясини яқунлагач, кейинги икки расмни (1 дан 6 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин) очинг. Эсингизда бўлсин, расмлар синовчига эмас, болагагина кўриниб туриши лозим. У ҳикоянинг **ярмида тўхтаб қолса:** *«Яна борми?», «Давом эттирсангиз», «Менга яна кўпроқ айтиб бера қолинг», «Қани, расмларда яна нималар тасвирланган экан, кўрайликчи»,* – деган сўзлар билан ёрдамлашинг. Агар у ҳикоясини бутунлай тўхтади қўйса, унга: *«Ҳикояни сўзлаб бўлдингизми?»*, – деб сўранг.

Ҳикоясини тугатгач, болани рағбатлантиринг ва тушунчасини текшириш учун саволлар беринг.

Қайта ҳикоя қилиш бўйича кўрсатмалар

Бола билан юзма-юз ўтиринг. Болага: *«Қаранг, бу ерда 3 та конверт бор. Ҳар бир конвертда қизиқ воқеалар тасвирланган ҳикоя бор. Ўзингиз ёқтирган бирини танланг, сўнг мен сизга бир қизиқ воқеа айтиб бераман»*, – деб айтинг. Бола конвертни танлагач, конверт ичидаги воқеа тасвирланган расмни олинг ва уларни болага қаратиб қўйинг, расмнинг тўлиқ тасвири **болагагина** кўринадиган бўлсин. Кейин болага: *«Расмларни диққат билан кўриб чиқдингизми? Тайёرمىсиз? Мен сизга ҳозир бир воқеани айтиб бераман, сиз уни диққат қилиб тинглаб, менга қайта ҳикоя қилиб беришингиз керак»*.

1 ва 2 расмларни очиб, болага: *«Ҳикоя шу ердан бошланади»* деб айтинг (1 расмни кўрсатинг). Кунлардан бир кун, палапомлар ўз уясида уйғондилар. Палапомларнинг оналари уларнинг оч эканликларини билиб, уларга емиш топиб келиш учун уясидан учиб кетди. Айёр мушук палапомларнинг онаси учиб кетганини кўриб, қаровсиз қолган палапомларни егиси келди.

3 ҳамда 4 расмларни очинг (1 дан 4 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин). Бир пайт қуш ўз палапомларига мазали емиш олиб келди, лекин мушукни пайқамай қолди. Мушук : *«Оҳ-оҳ, булар бунча мазали бўлмаса?!»* - деб миёвлади. Шу пайтта мушук дарахтга урмалаб чиқа бошлади, сабаби у палапомларни ушлаб олгиси келди. У дарахтга тирмашиб чиқиб, бир палапомни ушлаб олди, лекин унинг ҳаракати зое кетди. Ўтиб кетаётиб, палапомларга хавф туғиб турганини кўрган бир жасоратли ит уларни қутқаришга бел боғлади.

5 ва 6 расмларни очинг (1 дан 6 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин). Ит мушукка: *«Палапомларни қўйиб юбормасанг, ўзингга ёмон бўлади!»* – деб айтди. Лекин мушук ўз емишини қўлдан бой бергиси келмади. Шунда ит мушукнинг думидан ушлаб, пастга қараб тортди, итга бас кела олмаган мушук дарахтдан қулаб тушди. Ит вовуллаб, уни дарахт ёнидан қувиб юборди. Палапомлар мушукдан қутулганликларидан жуда хурсанд бўлишди.

Бу воқеанинг яқуни.

Расмларни болага қаратиб қўйинг, унда дастлабки икки расм болага аниқ кўриниб турсин. Унга: *«Энди сизнинг менга бир ҳикоя айтиб беришингизни хоҳлайман. Шу расмга қараб, менга хаёлингизга келган энг яхши воқеа (ҳикоя) ни айтиб берсангиз»*, – деб айтинг. Агар бола ҳикоя айтгиси келмаса, унга: *«Менга расмдаги воқеа тўғрисида айтиб бера қолинг (расмни кўрсатиб)»*, – деб кўмаклашинг. Бола аввалги икки расмдаги воқеани тасвирлаб бўлгандан кейин, қолган икки расмни (1 дан 4 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин) очинг. У 1 дан 4 гача бўлган расмларга боғлиқ ҳикоясини яқунлагач, кейинги икки расмни (1 дан 6 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин) очинг. Эсингизда бўлсин, расмлар синовчига эмас, болагагина кўриниб туриши лозим. У ҳикоянинг **ярмида тўхтаб қолса**: *«Яна борми?»*, *«Давом эттирсангиз»*, *«Менга яна кўпроқ айтиб бера қолинг»*, *«Қани, расмларда яна нималар тасвирланган экан, кўрайликчи»*, – деган сўзлар билан ёрдамлашинг. Агар у ҳикоясини бутунлай тўхтатиб қўйса, унга: *«Ҳикояни сўзлаб бўлдингизми?»*, – деб сўранг. Ҳикоясини тугатгач, болани рағбатлантиринг ва тушунчасини текшириш учун саволлар беринг.

Намунали ҳикоя учун кўрсатмалар

Бола билан юзма-юз ўтиринг. Болага: *«Қаранг, бу ерда 3 та конверт бор. Ҳар бир конвертда қизиқ воқеалар тасвирланган ҳикоя бор. Ўзингиз ёқтирган бирини танланг, сўнг мен сизга бир қизиқ воқеа айтиб бераман»*, – деб айтинг. Бола

конвертни танлагач, конверт ичидаги воқеа тасвирлинган расмни олинг ва уларни болага қаратиб қўйинг, расмнинг тўлиқ тасвири **болагагина** кўринадиган бўлсин. Кейин болага: *«Расмларни диққат билан кўриб чиқдингизми? Тайёрмисиз? Мен сизга бир воқеа айтиб бераман, айтиб битиргач, сизга бир неча савол бераман».*

1 ва 2 расмларни очиб, болага: *«Ҳикоя шу ердан бошланади»* деб айтинг (1 расмни кўрсатинг). *Кунлардан бир кун, палапомлар ўз уясида уйғондилар. Палапомларнинг оналари уларнинг оч эканликларини билиб, уларга емиш топиб келиш учун уясидан учиб кетди. Айёр мушук палапомларнинг онаси учиб кетганини кўриб, қаровсиз қолган палапомларни егиси келди.*

3 ҳамда 4 расмларни очинг (1 дан 4 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин). *Бир пайт қуш ўз палапомларига мазали емиш олиб келди, лекин мушукни пайқамай қолди. Мушук : «Оҳ-оҳ, булар бунча мазали бўлмаса?!» - деб миёвлади. Шу пайтта мушук дарахтга урмалаб чиқа бошлади, сабаби у палапомларни ушлаб олгиси келди. У дарахтга тирмашиб чиқиб, бир палапомни ушлаб олди, лекин унинг ҳаракати зое кетди. Утиб кетаётиб, палапомларга хавф туғиб турганини кўрган бир жасоратли ит уларни қутқаришга бел боғлади.*

5 ва 6 расмларни очинг (1 дан 6 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин). *Ит мушукка: «Палапомларни қўйиб юбормасанг, ўзингга ёмон бўлади!» – деб айтди. Лекин мушук ўз емишини қўлдан бой бергиси келмади. Шунда ит мушукнинг думидан ушлаб, пастга қараб тортди, итга бас кела олмаган мушук дарахтдан қулаб тушди. Ит вовуллаб, уни дарахт ёнидан қувиб юборди. Палапомлар мушукдан қутулганликларидан жуда хурсанд бўлишди.*

Бу воқеанинг якуни.

Ҳикоясини тугатгач, болани рағбатлантиринг ва тушунчасини текшириш учун саволлар беринг.

«Палапомлар» тўғрисидаги ҳикоя учун қарор намунаси

I Бўлим: Топшириқ

А: Ҳикоянинг тузилиши; В: Тузилишининг мураккаблиги;

С: Руҳий кайфиятнинг таърифи (РКТ)

А: Ҳикоянинг тузилиши (рақамли баҳолаш)

		Мумкин бўлган жавоблар¹¹	Баллар
A1.	Кириш	Пайти ўрнини аниқлаш, масалан, бироз вақт бурун / бир марта / бир пайтлари ўрмонда / ўт-ўланлар устида / боғда / уяда / дарахтда	0 1 2 ¹²
<i>1-эпизод: Она қуш (эпизод қаҳрамонлари: она қуш ва палапомлар)</i>			
A2.	РКТ Иш-ҳаракатнинг бошланиши	Онаси палапомларнинг оч эканлигини кўрди Палапомларнинг қоринлари оч / овқат егилари келарди / чуғурлашишди / йиғлашди / овқат беришларини илтимос қилишди	0 1
A3.	Мақсад	Палапомларнинг онаси палапомларини овқатлантиргиси келди / овқат топгиси / олиб келгиси / ушлаб олгиси келди	0 1
A4.	Ҳаракат	Палапомларнинг онаси учиб кетди / овқат қидириб кетди	0 1
A5.	Натижа	Палапомларнинг онаси овқат топди / олиб келди / палапомларни овқатлантирди Палапомлар овқат / қурт-қумурсқаларни олдилар / қоринлари тўйди	0 1
A6.	РКТ реакция сифатида	Палапомларнинг онаси бахтли эди / кўнгли тўлди / мамнун бўлди. Палапомлар хурсанд эди / кўнгли тўлди / қоринлари тўйди	0 1
<i>2-эпизод: Мушук ва палапомлар (эпизод қаҳрамонлари: мушук ва палапомлар)</i>			
A7.	РКТ иш-ҳаракатнинг бошланиши	Мушук палапомларнинг оналари учиб кетганини кўрди / палапомларнинг ёлғиз қолганлигини кўрди / овқатни кўрди Мушук: «Оҳ-Оҳ, қандай мазали!» – деди / қорни оч эди.	0 1
A8.	Мақсад	Мушук палапомларни ушлаб олгиси келди / егиси келди.	0 1
A9.	Ҳаракат	Мушук дарахтга тирмашди / сакради / чиқди ва палапомни ушлаб олгиси келди	0 1
A10.	Натижа	Мушук палапомни ушлаб олди	0 1
A11.	РКТ реакция сифатида	Мушук мамнун / бахтли бўлди / қувонди. Палапомлар қўрқдилар / чуғурлашишди / йиғладилар	0 1
<i>3-эпизод: Ит (эпизод қаҳрамонлари: ит, мушук ва палапомлар)</i>			
A12.	РКТ иш-ҳаракатнинг бошланиши	Ит палапомлар хавф остида қолганини / мушукнинг палапомларни ушлаб олмоқчи эканлигини / емоқчи эканлигини билиб қолди	0 1

¹¹ Иккиланиш бўлган ҳолда ёки боланинг жавоби шу варақда ёзилмаган бўлса, кўрсатмага қаранг.

¹² Нотўғри жавоб берса ёки жавоб бўлмаса, ноль балл, бир тўғри жавоб учун бир балл, воқеа содир бўлган пайти ва ўрни кўрсатилса, 2 балл.

A13.	Мақсад	Ит мушукни тўхтатгиси / палапомларни қутқаргиси / уларга ёрдам бергиси келди	0	1
A14.	Ҳаракат	Ит мушукни ушлаб олди / орқага тортди / мушукнинг думидан ушлаб, дарахтдан тортиб тушурди	0	1
A15.	Натижа	Ит мушукни қувиб юборди / мушук қочиб кетди / палапомларни қўйиб юборди / палапомлар хавфсиз ерда эди.	0	1
A16.	РКТ реакция сифатида	Ит палапомларни қутқаргани учун бахтли эди. Мушук хафа бўлди / жаҳли чиқди / қорни оч эди. Палапомлар бахтли эдилар / қувонишди / қутулдилар	0	1
A17.	Жами баллар сони 17:			

В: Тузилишининг мураккаблиги

Секвенциялар сони Ҳаракат + натижа	Мақсадлар сони (<i>Ҳаракат ёки натижасиз</i>)	Секвенциялар сони мақсад + ҳаракат ёки мақсад + натижа	Секвенциялар сони мақсад + ҳаракат + натижа
В1.	В2.	В3.	В4.

С: Руҳий кайфиятнинг таърифи (РКТ)

С1.	<p>РКТ умумий сони (сўздан фойдаланиши). РКТ таркибига қуйидагилар киради:</p> <p>қабул қилишни аниқлаш, масалан, <i>кўриш, эшитиш, сезиш, ҳид билиш</i>; физиологик ҳолларни аниқлаш, масалан, <i>оч бўлиш, сувсаш, чарчаш, жароҳатланиш</i>; феъллар умр суриш, уйғониш, ухлаш; эмоцияларни аниқлаш, масалан, қайғули, бахтли, жаҳлдор, ҳаяжонли, хафа, хавотирли; руҳий (менталь) феъллар, масалан, <i>хошлаш, ўйлаш, билиш, унутиш, қарор қилиш, ишониш, ҳайратланиш, режалаштириш</i>; сўзлаш феъллари, масалан, <i>айтиш, аташ, бақирриш, эслатиш, сўраш</i>.</p>
-----	--

II Бўлим: Перцепция

		Тўғри жавобларнинг нусхалари	Нотўғри жавобларнинг нусхалари	Бал лар
0	Сизга ҳикоя ёқдимиди?	Тетиклаштирувчи саволлар, балл қўйилмайди		
D1.	Палапомлар нинг онаси нима учун учиб кетди? (G1) (бола №1-2 расмга қаранг) (1 Эпизод: мақсад)	палапомлари ни овқатлантир гиси келди / курт-қумурсқаларни олиб келмоқчи бўлди / овқат топгиси келди	палапомларини топгиси келди	0 1
D2.	Палапомлар ўзларини қандай ҳис қиладилар? (бола № 1 расмга қарайди) (PKT ҳикоянинг бошланиши)	ёмон/ улар оч қолишди / йиғлаб , чуғурлашиб /овқат сўрашяпти	яхши/ улар хурсанд	0 1
D3.	(Бола D2 га жавоб бергандагина D3 саволини беринг, агар бола D2 да жавоб берса, D3 устунчасига бир балл қўйинг, D4 саволига ўтинг). Сизнингча, палапомлар нима учун ўзларини ёмон ҳис қилишди лар/ оч қолишди? ¹³	...сабаби, улар оғизларини очиб, чуғурлаш дилар/ сабаби, онаси уларни овқатлантирғи си келди	Сабаби, улар хурсанд / сабаби, улар куйлашмоқда...	0 1
D4.	Нима сабабдан мушук дарахтга тирмашди? (бола № 3 расмга қарайди) (2 Эпизод: мақсад)	палапомлар нинг онаси учиб кетганини пайқади / пала помларни уш лаб олгиси / егиси келди	палапомлар билан ўйнагиси келди...	0 1
D5.	Мушук ўзини қандай ҳис қилди? (бола № 5–6 расмлар га қарайди) (PKT реакция)	ёмон/ унинг қорни оч эди	яхши / у хурсанд...	0 1
D6.	Бола D5 саволига изоҳсиз жавоб бергандагина D6 саволини қўйинг Агар бола D5 ни изоҳласа, унга D6 устунчасига бир балл қўйиб, D7 саволига кўчинг). Сиз нима учун мушук ўзини ёмон ҳис қилди / у хафа деб ўйлайсиз ? ¹⁴	...чунки у палапомларни ушлай олмади / сабаби палапомларни ушлаб олишига сал қолганди	яхши / у хурсанд / унинг ўйнагиси келди	0 1

¹³ D3 саволини беришда D2 жавобида боланинг айткан сузлари / ибораларидан фойдаланинг.

¹⁴ D6 саволини беришда D5 жавобида боланинг айткан сузлари / ибораларидан фойдаланинг.

D7.	Нима учун ит мушукнинг думидан ушлаб олди? (G3) (бола № 5 расмга қарайди) (3 Эпизод: мақсад)	палапомларга хавф туғиб турганини пайқади / мушукни тўхтатгиси / палапомларни қутқаргиси / уларга ёрдамлашгиси /мушукни дарахтдан тушургиси келди	мушукни егиси келди	0 1
D8.	Ит қушни пайқаб қолди деб тасаввур қилиб кўрингчи. Ит ўзини қандай ҳис қилади? (бола №6 расмга қарайди)	яхши / қувонди / палапомларни қутқарганидан ғурурланади	ёмон / итнинг жаҳли чиқади	0 1
D9.	(Бола D8 саволига изоҳсиз жавоб берсагина, D9 саволини қўйинг. Агар бола D8 да изоҳ берса, унга D9 устунчасига бир балл қўйиб, D10 саволига кўчинг). Сизнингча, ит нима учун ўзини яхши ҳис қилади/ у бахтли/ хурсанд? ¹⁵	...сабаби мушукни қувиб юборади / палапомларни қутқаради	...сабаби / у кулиб / жилмайиб турибди	0 1
D10.	Сизнинг уйингизча қушга нима кўпроқ ёқади – мушук ми ёки итми?	Ит-бола камида битта сабабини айтиши керак.	Мушук/ умуман хато жавоб	0 1
D11.	Умумий балл: 10			

¹⁵ D9 саволини беришда D8 жавобда боланинг айткан сузлари / ибораларидан фойдаланинг.

«Улоқчалар» ҳикояси учун қарор

Ҳикоя қилиш / Қайта ҳикоя қилиш / ҳикоя намунаси

Боланинг исми: _____

Туғилган куни: _____

Тест ўтказиш куни: _____

Синов кунидаги ёши: _____

Жинси: _____

Тажриба ўтказувчининг исми: _____

Иккинчи тилда мулоқот муддати (ой ҳисобида): _____

Мактабгача билим масканига келган куни: _____

Мактабгача билим масканининг номи: _____

Барча материалларни олдиндан тайёрлаб қўйинг. Диктофон ва расмлар солинган конвертларнинг тест олишдан олдин стол устига қўйилганлигига ишонч ҳосил қилинг. Тажрибанинг ташкилий қисмидан бошлаб диктофонга ёзиб боринг.

Тетиклаштириш дақиқаси – ташкилий қисм

Бола билан мулоқот ўрнатиш мақсадида у билан турли мавзуларда суҳбатлашинг. М: Сизнинг энг яқин дўстингиз ким? Сиз ойнаижаҳондан нималарни томоша қилишни ёқтирасиз? Сиз ҳикоя айтишни ёқтирасизми? Турли мавзудаги ҳикояларни тинглашни ёқтирасизми?

Кўрсатмалар

Ҳикоя қилиш жараёни учун кўрсатмалар

Бола билан юзма-юз ўтиринг. Болага: *«Қаранг, бу ерда 3 та конверт бор. Ҳар бир конвертда қизиқ воқеалар тасвирланган ҳикоя бор. Ўзингиз ёқтирган бирини танланг, сўнг мен сизга бир қизиқ воқеа айтиб бераман»,* – деб айтинг. Бола конвертни танлагач, конверт ичидаги воқеа тасвирланган расмни олинг ва уларни болага қаратиб қўйинг, расмнинг тўлиқ тасвири **болагагина** кўринадиган бўлсин. Кейин болага: *«Расмларни диққат билан кўриб чиқдингизми? Тайёрмисиз?»*, – дейишингиз мумкин. Расмларни болага қаратиб қўйинг, унда дастлабки икки расм болага аниқ кўриниб турсин. Унга: *«Энди сизнинг менга бир ҳикоя айтиб беришингизни хоҳлайман. Шу расмга қараб, менга хаёлингизга келган энг яхши воқеа (ҳикоя) ни айтиб берсангиз»,* – деб айтинг. Агар бола ҳикоя айтгиси келмаса, унга: *«Менга расмдаги воқеа тўғрисида айтиб бера қолинг (расмни кўрсатиб)»,* – деб кўмаклашинг.

Бола аввалги икки расмдаги воқеани тасвирлаб бўлгандан кейин, қолган икки расмни (1 дан 4 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин) очинг. У 1 дан 4 гача бўлган расмларга боғлиқ ҳикоясини яқунлагач, кейинги икки расмни (1 дан 6 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин) очинг. Эсингизда бўлсин, расмлар синовчига эмас, болагагина кўриниб туриши лозим. У ҳикоянинг **ярмида тўхтаб қолса:** *«Яна борми?», «Давом эттирсангиз», «Менга яна кўпроқ айтиб бера қолинг», «Қани, расмларда яна нималар тасвирланган экан, кўрайликчи»,* – деган сўзлар билан ёрдамлашинг. Агар у ҳикоясини бутунлай тўхтаб қўйса, унга: *«Ҳикояни сўзлаб бўлдингизми?»*, – деб сўранг.

Ҳикоясини тугатгач, болани рағбатлантиринг ва тушунчасини текшириш учун саволлар беринг.

Қайта ҳикоя қилиш бўйича кўрсатмалар

Бола билан юзма-юз ўтиринг. Болага: «*Қаранг, бу ерда 3 та конверт бор. Ҳар бир конвертда қизиқ воқеалар тасвирланган ҳикоя бор. Ўзингиз ёқтирган бирини танланг, сўнг мен сизга бир қизиқ воқеа айтиб бераман*», – деб айтинг. Бола конвертни танлагач, конверт ичидаги воқеа тасвирланган расмни олинг ва уларни болага қаратиб қўйинг, расмнинг тўлиқ тасвири **болагагина** кўринадиган бўлсин. Кейин болага: «*Расмларни диққат билан кўриб чиқдингизми? Тайёرمىсиз? Мен сизга ҳозир бир воқеани айтиб бераман, сиз уни диққат қилиб тинглаб, менга қайта ҳикоя қилиб беришингиз керак*».

1 ва 2 расмларни очиб, болага: «*Ҳикоя шу ердан бошланади*» деб айтинг (1 расмни кўрсатинг). *Ёзнинг жазирама кунларидан бирида, кўл ёқасида она эчки ўзининг икки улоқчаси билан ўтлаб юрган эди. Бир улоқча ўйинга берилиб кетиб, беҳосдан сувга тушиб кетди. У суза олмасди, шу сабабли, онасини ёрдамга чақира бошлади. Улоқчасининг сувга тушиб кетганини ҳамда унинг қўрқиб қолганини кўрган эчки боласини қутқариш учун сувга сакради. Она эчкининг сувга сакраганини ва иккинчи улоқчасининг ёлғиз қолганини кўрган айёр тулки улоқчани егиси келди.*

3 ҳамда 4 расмларни очинг (1 дан 4 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин). Она эчки улоқчасининг кетидан итариб, сувдан чиқарди, лекин тулкини пайқамай қолди. Тулки: «*Хам, хам, бу улоқча қандай мазали?!*» – деб, ўйлади. Бу орада тулки бошқа эчкини ушламоқчи бўлгани учун олдинга қараб сакради. Унинг оёғидан тишлаб, тортти, аммо тулкининг бу ҳаракати бекор кетди. Бутоқда ўтирган бир жасоратли қуш улоқчанинг хавф остида қолганини кўриб, уни қутқаришга қарор қилди.

5 ва 6 расмларни очинг (1 дан 6 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин). Қуш тулкига: «*Қани, улоқчани тез қўйиб юбор, қўйиб юбормасанг, сени ўнгдирмайман!*» – деб чуғурлади. Лекин тулки ўз емишидан айрилгиси келмади. Қуш эса тулкининг ёнига учиб келиб, уни думидан чуқий бошлади. Тулки эса боши оққан тарафга қочиб кетди. Қуш уни қувиб юборди. Улоқчалар тулкидан қутулганлари учун жуда хурсанд бўлишди

Бу воқеанинг якуни.

Расмларни болага қаратиб қўйинг, унда дастлабки икки расм болага аниқ кўриниб турсин. Унга: «*Энди сизнинг менга бир ҳикоя айтиб беришингизни хоҳлайман. Шу расмга қараб, менга хаёлингизга келган энг яхши воқеа (ҳикоя) ни айтиб берсангиз*», – деб айтинг. Агар бола ҳикоя айтгиси келмаса, унга: «*Менга расмдаги воқеа тўғрисида айтиб бера қолинг (расмни кўрсатиб)*», – деб кўмаклашинг. Бола аввалги икки расмдаги воқеани тасвирлаб бўлгандан кейин, қолган икки расмни (1 дан 4 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин) очинг. У 1 дан 4 гача бўлган расмларга боғлиқ ҳикоясини яқунлагач, кейинги икки расмни (1 дан 6 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин) очинг. Эсингизда бўлсин, расмлар синовчига эмас, болагагина кўриниб туриши лозим. У ҳикоянинг **ярмида тўхтаб қолса**: «*Яна борми?*», «*Давом эттирсангиз*», «*Менга яна кўпроқ айтиб бера қолинг*», «*Қани, расмларда яна нималар тасвирланган экан, кўрайликчи*», – деган сўзлар билан ёрдамлашинг. Агар у ҳикоясини бутунлай тўхтатиб қўйса, унга: «*Ҳикояни сўзлаб бўлдингизми?*», – деб сўранг. Ҳикоясини тугатгач, болани рағбатлантиринг ва тушунчасини текшириш учун саволлар беринг.

Намунали хикоя учун кўрсатмалар

Бола билан юзма-юз ўтиринг. Болага: «Қаранг, бу ерда 3 та конверт бор. Ҳар бир конвертда қизиқ воқеалар тасвирланган хикоя бор. Ўзингиз ёқтирган бирини танланг, сўнг мен сизга бир қизиқ воқеа айтиб бераман», – деб айтинг. Бола конвертни танлагач, конверт ичидаги воқеа тасвирланган расмни олинг ва уларни болага қаратиб қўйинг, расмнинг тўлиқ тасвири **болагагина** кўринадиган бўлсин. Кейин болага: «Расмларни диққат билан кўриб чиқдингизми? Тайёرمىсиз? Мен сизга бир воқеа айтиб бераман, айтиб битиргач, сизга бир неча савол бераман».

1 ва 2 расмларни очиб, болага: «Ҳикоя шу ердан бошланади» деб айтинг (1 расмни кўрсатинг). Ёзнинг жазирама кунларидан бирида, кўл ёқасида она эчки ўзининг икки улоқчаси билан ўтлаб юрган эди. Бир улоқча ўйинга берилиб кетиб, бехосдан сувга тушиб кетди. У суза олмасди, шу сабабли, онасини ёрдамга чақира бошлади. Улоқчасининг сувга тушиб кетганини ҳамда унинг қўрқиб қолганини кўрган эчки боласини қутқариш учун сувга сакради. Она эчкининг сувга сакраганини ва иккинчи улоқчасининг ёлғиз қолганини кўрган айёр тулки улоқчани егиси келди.

3 ҳамда 4 расмларни очинг (1 дан 4 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин). Она эчки улоқчасининг кетидан итариб, сувдан чиқарди, лекин тулкини пайқамай қолди. Тулки: «Хам, хам, бу улоқча қандай мазали?!» – деб, ўйлади. Бу орада тулки бошқа эчкини ушламоқчи бўлгани учун олдинга қараб сакради. Унинг оёғидан тишлаб, тортти, аммо тулкининг бу ҳаракати бекор кетди. Бутоқда ўтирган бир жасоратли қуш улоқчанинг хавф остида қолганини кўриб, уни қутқаришга қарор қилди.

5 ва 6 расмларни очинг (1 дан 6 гача бўлган барча расмлар кўриниб турсин). Қуш тулкига: «Қани, улоқчани тез қўйиб юбор, қўйиб юбормасанг, сени ўнгдирмайман!» – деб чуғурлади. Лекин тулки ўз емишидан айрилгиси келмади. Қуш эса тулкининг ёнига учиб келиб, уни думидан чуқий бошлади. Тулки эса боши оққан тарафга қочиб кетди. Қуш уни қувиб юборди. Улоқчалар тулкидан қутулганлари учун жуда хурсанд бўлишди

Бу воқеанинг якуни.

Ҳикоясини тугатгач, болани рағбатлантиринг ва тушунчасини текшириш учун саволлар беринг.

«Улоқчалар» ҳикояси учун қарор

I бўлим: топшириқ

А: Ҳикоянинг тузилиши; В: Тузилишининг мураккаблиги;

С: Руҳий кайфиятнинг таърифи (РКТ)

А: Ҳикоянинг тузилиши (рақамли баҳолаш)

		Мумкин бўлган жавоблар¹⁶	Баллар
A1.	Кириш	Пайти / ўрнини аниқлаш, масалан, қадимда / бир пайт / бир пайтлари ўрмонда / ўт-ўланлар устида / кўл соҳилида	0 1 2 ¹⁷
<i>1-эпизод: она эчки (эпизод қаҳрамонлари: она эчки ва улоқча)</i>			
A2.	РКТ иш-ҳаракатнинг бошланиши	Улоқча кўрқди / йиғлади / онасини ёрдамга чақирди Она эчки ҳаяжонланди / улоқчасининг кўрққанини / унга хавф туғиб турганини / сувга чўкиб бораётганини / суза олмаслигини кўрди	0 1
A3.	Мақсад	Она эчки улоқчасига ёрдам берди / уни қутқаргиси келди / сувдан чиқариб олгиси келди	0 1
A4.	Ҳаракат	Она эчки сувга чопди / сувга шўнғиди / улоқчасини сувдан чиқарди	0 1
A5.	Натижа	Она эчки улоқчасини сувдан олиб чиқди / қутқариб қолди Улоқча хавфсиз ерда эди / сувдан чиқди	0 1
A6.	РКТ реакция сифатида	Она эчки бахтли эди / кўнгли тўлди / мамнун бўлди. Улоқча хавфсиз ерда эди / кўнгли тўқ эди / кўрқмади	0 1
<i>2-эпизод: Тулки (эпизод қаҳрамонлари: тулки ва улоқча)</i>			
A7.	РКТ иш-ҳаракатнинг бошланиши	Тулки она эчкининг узоқлашганини / улоқчанинг ёлғиз қолганини / емишни кўрди / қорни оч эди	0 1
A8.	Мақсад	Тулки улоқчани ушлаб олгиси / еб қўйгиси келди	0 1
A9.	Ҳаракат	Тулки улоқча устига ўзини ташлади / уни ушлаб олгиси келди	0 1
A10.	Натижа	Тулки улоқчани ушлаб олди.	0 1
A11.	РКТ реакция сифатида	Тулки хурсанд эди. Улоқча кўрқиб қолди.	0 1
<i>3-эпизод: Қуш (эпизод қаҳрамонлари: қуш, тулки ва улоқча)</i>			
A12.	РКТ иш-ҳаракатнинг бошланиши	Қуш улоқчанинг бошига тушган хавф-хатарни кўрди. Улоқчага хавф туғиб турган эди.	0 1
A13.	Мақсад	Қуш улоқчани қутқаргиси / унга ёрдам бергиси / тулкини тўхтатиб қолгиси келди.	0 1
A14.	Ҳаракат	Қуш тулкини чўқиди / унинг думидан тортди.	0 1

¹⁶ Иккиланиш бўлган ҳолда ёки боланинг жавоби шу варақда ёзилмаган бўлса, кўрсатмага қаранг.

¹⁷ Нотўғри жавоб берса ёки жавоб бўлмаса, ноль балл, бир тўғри жавоб учун бир балл, воқеа содир бўлган пайти ва ўрни кўрсатилса, 2 балл.

A15.	Натижа	Қуш тулкини қувиб юборди. Тулки улоқчани қўйиб юборди / қочиб кетди. Улоқча хавфсизликда эди / уни қутқаришди.	0	1
A16.	РКТ реакция сифатида	Қуш бахтли эди / улоқчани қутқариб қолгани учун хурсанд. Тулкининг жаҳли чиқди / хафа бўлди Улоқча бахтли эди / қутқарилгани учун қувонди	0	1
A17.	Умумий балл: 17			

В: Тузлишининг мураккаблиги

Секвенциялар сони Ҳаракат + натижа	Мақсадлар сони (<i>Ҳаракат ёки натижасиз</i>)	Секвенциялар сони мақсад + ҳаракат ёки мақсад + натижа	Секвенциялар сони мақсад + ҳаракат + натижа
В1.	В2.	В3.	В4.

С: Руҳий кайфиятнинг таърифи (РКТ)

С1.	<p>РКТ умумий сони (сўздан фойдаланиши). РКТ таркибига қуйидагилар киради:</p> <p>қабул қилишини аниқлаш, масалан, <i>кўриш, эшитиш, сезиш, ҳид билиш</i>; физиологик ҳолларни аниқлаш, масалан, <i>оч бўлиш, сувсаш, чарчаш, жароҳатланиш</i>; феъллар умр суриш, уйғониш, ухлаш; эмоцияларни аниқлаш, масалан, қайғули, бахтли, жаҳлдор, ҳаяжонли, хафа, хавотирли; руҳий (менталь) феъллар, масалан, <i>хоҳлаш, ўйлаш, билиш, унутиш, қарор қилиш, ишониш, ҳайратланиш, режалаштириш</i>; сўзлаш феъллари, масалан, <i>айтиш, аташ, бақирриш, эслатиш, сўраш</i>.</p>
-----	---

II бўлим: Перцепция

		Тўғри жавобларнинг нусхалари	Нотўғри жавобларнинг нусхалари	Баллар
0	Сизга ҳикоя ёқдими?	Тетиклаштирувчи савол, балл қўйилмайди		
D1.	Она эчки нима учун сувга сақради? (бола №1-2 расмларга қарайди) (1 эпизод: мақсад)	улоқчасини қутқаргиси / унга ёрдам бергиси келди / улоқча хавф остида эди	чўмилгиси / улоқчаси билан сувда ўйнагиси / улоқчасини чўмилтиргиси келди.	0 1
D2.	Улоқча ўзини қандай ҳис қилди С (бола № 1 расмга қарайди) (РКТ ҳикоянинг бошланиши)	ёмон / қўрқиб турибди / хавф остида	яхши /хурсанд / унинг қорни оч	0 1
D3.	(Бола D2 га жавоб бергандагина D3 саволини беринг, агар бола D2 да жавоб берса, D3 устунчасига бир балл қўйинг, D4 саволига ўтинг). Сизнингча, улоқча нима сабабдан ўзини ёмон ҳис қилди у қўрқди? Унга хавф туғиб турибди? ¹⁸	...сабаби у сувга тушиб кетди / сувга чўкмоқда / узи сувдан чиқа олмайди	у чўмилмоқда / сувда сузмоқда / сувда ўйнамоқда	0 1
D4.	Тулки нима учун улоқча устига ўзини ташлади? (бола № 3 расмга қарайди) (2 эпизод: мақсад)	она эчки кўрмай турганда, улоқчани ушлаб олгиси келди / уни егиси келеди.	улоқча билан ўйнагиси келди	0 1
D5.	Тулки ўзини қандай ҳис қилди? (бола № 6 расмга қарайди)	ёмон / тулкини қўрқув босган / хафа / қорни оч / жаҳлдор	яхши/ тулки қувнаб юрибди	0 1
D6.	Бола D5 саволига изоҳсиз жавоб бергандагина D6 саволини қўйинг Агар бола D5 ни изоҳласа, унга D6 устунчасига бир балл қўйиб, D7 саволига кўчинг). Сиз нима сабабдан тулки ўзини ёмон ҳис қилди / унинг қорни оч деб ўйлайсиз? ¹⁹	...қорни оч, чунки улоқчани ушлай олмади	чунки ўйнаб юрибди / чопиб юрибди	0 1

¹⁸ D3 саволини беришда D2 жавобида боланинг айткан сузлари / ибораларидан фойдаланинг.

¹⁹ D6 саволини беришда D5 жавобида боланинг айткан сузлари / ибораларидан фойдаланинг.

D7.	Қуш нима учун тулкининг думидан ушлаб олди? (3 эпизод: мақсад)	тулкини тўхтатгиси / улоқчани қутқариб олгиси келди, сабаби, у хавф остида эди.	тулкини / улоқчани егиси келди / улар билан ўйнагиси келди	0 1
D8.	Қуш улоқчани пайқаб қолди деб тасаввур қилиб кўрингчи. (а) қуш ўзини қандай ҳис қилади? (бола №6 расмга қарайди) (PKT реакция)	яхши / у хурсанд /бахтли/ мағрур бўлади	жаҳли чиқади	0 1
D9.	(Бола D8 саволига изоҳсиз жавоб берсагина, D9 саволини қўйинг. Агар бола D8 да изоҳ берса, унга D9 устунчасига бир балл қўйиб, D10 саволига кўчинг). Сизнингча, қуш нима учун ўзини яхши ҳис қилади / у бахтли / мағрур? ²⁰	...сабаби, тулкини қувиб юборди / улоқчани қутқарди / улоқча бахтли бўлгани учун	...сабаби, у кулимсираб турибди / жавобини билмайман	0 1
D10.	Сизнинг уйингизча она эчкига нима кўпроқ ёқади – тулки ми ёки қушми?	қуш-бола камида битта сабабини айтиши керак.	тулки/ умуман хато жавоб	0 1
D11.	Умумий балл: 10			

²⁰ D9 саволини беришда D8 жавобидан боланинг айткан сузлари / ибораларидан фойдаланинг.

Ота-оналар учун саволлар

1. Боланинг шахсияти (исм-шарифи) _____

2. Туғилган куни _____

3. Болангиз ҳозир бола боғчасига/ мактабга борадими?

- Ҳа, бола боғчасига _____ дан бошлаб боради (ой, йил)
- Йўқ

- Ҳа, мактабга _____ дан бошлаб боради (ой, йил)
- Йўқ

Агар “ҳа” жавобини танласангиз, қандай бола боғчасига боришини кўрсатинг.

- Икки тилли
- Бир тилли L1 = боланинг она тили
- Бир тилли L2 = боланинг иккинчи тили
- Бошқа _____

Агар “ҳа” жавобини танласангиз қандай мактабга боришини кўрсатинг.

- Икки тилли
- Бир тилли L1 = боланинг она тили
- Бир тилли L2 = боланинг иккинчи тили
- Бошқа _____

4. Болангиз қайси мамлакатда дунёга келган?

- L1 тилли мамлакатда, қандай?: _____
- L2 тилли мамлакатда, қандай?: _____
- Бошқа мамлакат, қандай?: _____

5. Болангиз қачондан бошлаб L2-тил мамлакатида яшайди?

_____ (ой, йил)

6. Болангиз уйда нечанчи бола?

- Тўнғич
- Иккинчи
- Учинчи
- Сонини ёзинг _____

7. Болангиз неча ёшидан бошлаб гапира бошлаган?

_____ йил _____ ойда

8. Болангизнинг гапира бошлашидан хавотирланган пайтингиз бўлдими?

- Йўқ
- Ҳа (сабабини кўрсатинг) _____

9. Оилада болаларингизнинг тили шаклланишида муаммолар бўлмадими?

- Йўқ
- Ҳа, кимда бўлди _____
масалан: *ота, она; қариндошлари: оға, уни, опа, сингил*

10. Болангизда эшитиш билан боғлиқ муаммолар бўлдими?

Эшитишнинг
сусайиши

- Йўқ
- Ҳа

Қулоққа тез-тез инфекция тушиши

- Йўқ
- Ҳа, (неча марта)? _____

11. Қандай ўйлайсиз, болангизнинг қулоғи яхши эшитадими?

- Йўқ
- Ҳа

12. Ота- оналар тўғрисида маълумот

	Ўз она тилингиз қайси? (L1)	Иккинчи тилингиз қайси тил? (L2)	Сиз гаплаша оладиган бошқа тиллар ҳам борми?	Сиз қачондан бери Қозоғистонда яшайсиз?	Сизнинг билимингиз қандай?	Қасбингиз, мутахассислигингиз қандай?
она						
ота						

13. Болангиз билан қайси тилда гаплашасиз?

Онаси	Отаси
○ Она тилимда (L1)	○ Она тилимда (L1)
○ Иккинчи тилимда (L2)	○ Иккинчи тилимда (L2)
○ Ҳар икки тилда	○ Икки тилда ҳам
○ Бошқа, қайси тилда? _____	○ Бошқа, қайси тилда _____ ?

14. Бугунги кунда болангиз қай тилда сўзлайди?

○ L1- она тилида, қандай: _____	○ L2 – иккинчи тилида, қандай: _____	Бошқа тиллар: _____

15. Болангиз атрофидагилар билан қандай тилда гаплашади?

○ L1- боланинг тили – она тили _____	○ L2 – боланинг тили иккинчи тил _____	Бошқа тиллар, қандай?: _____

16. Болангиз неча ёшдан бошлаб иккинчи тилида мулоқотда бўладиган бўлди?

○ Туғилганидан бошлаб	○ Беш ёшга тўлгунча
○ Бир ёшга тўлгунча	○ _____ ёшидан бошлаб
○ Уч ёшга тўлгунча	

17. Болангиз неча ёшидан бошлаб иккинчи тилида мулоқотга киришди?

○ Бола боғча / мактаб ёшида	○ ОАВ (оммавий ахборот воситалари) / компьютер/ китоб
○ Дўстлар орттирган ёшида	○ бошқа _____
○ Қариндошлари орасида	

- 18. Болангиз кундалиқда бир неча тилларни қанчалик кўп учратади?**
Она тили (L1)	Иккинчи тил (L2)	Бошқа тил(лар)
○ 25%	○ 25%	○ 25%
○ 50%	○ 50%	○ 50%
○ 75%	○ 75%	○ 75%
○ 100%	○ 100%	○ 100%

19. Бир-бирига мос қаторларни тўлдириш орқали болангизнинг тилининг шаклланишини баҳоласангиз	жуда яхши	яхши	ночор	жуда ноцор				
Болангиз ўз она тилини қай даражада тушунади? (L1)								
Болангиз иккинчи тилини қай даражада тушунади? (L2)								
Болангиз ўз она тилида қай даражада сўзлашади? (L1)								
Болангиз иккинчи тилида қай даражада сўзлашади? (L2)								
20. Сизнингча, болангиз қайси тилда мукамал мулоқотда бўла олади?	☐ Ўз она тилида L1 ☐ Иккинчи тилида L2 ☐ Бошқа тилда, қандай? _____							
21. Болангиз мулоқотда бўладиган тилларининг биронтасини бошқасидан ортиқроқ кўрадимми?	☐ йўқ ☐ ҳа, (қайси бирини)? _____							
22. Сўнги пайтларда (сўнги ойларда) болангизга қанчалик кўп эътибор қаратдингиз (у билан шуғулландингиз) мос келадиган устунчани белгиланг.	Биринчи тил (она тили) (L1)				Иккинчи тил (L2)			
	Умуман шуғулланма дим	Бир ойда икки марта	Ҳафтада 1-2 марта	Ҳар куни	Умуман шуғулланма дим	Бир ойда икки марта	Ҳафтада 1-2 марта	Ҳар куни
Болангизга эртақ, бирор воқеа, ҳикоя айтиб бердингиз								
Болангизга эртақ айтиб бердингиз								
Бирга қўшиқ тингладингиз ёки айтдингиз								
Болангиз билан бирга телевизор кўрдингиз, компьютер ўйинларини ўйнадингиз (болангиз ўзи ўйнади ёки телевизордан, интернетдан фильмлар кўрди)								

Ҳикоялар (воқеалар)

Навбатдаги ҳикоялар макро ва микротузилишларни кўрсатиш ва кодлаш билан таҳлил қилиш учун берилган. Ҳикоялар параллеллаштирилган. Шу билан бирга, бу ҳикоялар бошқа тилларга таржима қилиш ҳамда мослаштириш учун фойдаланилади (ҳикояларни, воқеаларни бошқа тилларга мослаштириш тўғрисидаги кўрсатмаларга қаранг).

Макротаркибнинг қисмларини белгилаш (ИКА – ички кайфиятни аниқлаш, мақсад, ҳаракат ва натижа) қуйида келтирилган:

Мақсад – ҳаракат – натижа – *ички кайфиятни аниқлаш*

Палапомлар (сўзлар сони: 143)

1/2 расмлар: кунлардан бир кун, палапомлар ўз уясида уйфондилар. Палапомларнинг оналари уларнинг оч эканликларини билиб, уларга емиш топиб келиш учун уясидан учиб кетди. Айёр мушук палапомларнинг онаси учиб кетганини кўриб, қаровсиз қолган палапомларни егиси келди.

3/4-расмлар: Бир пайт қуш ўз палапомларига мазали емиш олиб келди, лекин мушукни пайқамай қолди. Мушук : «Оҳ-оҳ, булар бунча мазали бўлмаса?!» - деб миёвлади. Шу пайтта мушук дарахтга урмалаб чиқа бошлади, сабаби у палапомларни ушлаб олгиси келди. У дарахтга тирмашиб чиқиб, бир палапомни ушлаб олди, лекин унинг ҳаракати зое кетди. Ўтиб кетаётиб, палапомларга хавф туғиб турганини кўрган бир жасоратли ит уларни қутқаришга бел боғлади.

5/6-расмлар: Ит мушукка: «Палапомларни қўйиб юбормасанг, ўзингга ёмон бўлади!» – деб айтди. Лекин мушук ўз емишини қўлдан бой бергиси келмади. Шунда ит мушукнинг думидан ушлаб пастга қараб тортди, итга бас кела олмаган мушук дарахтдан қулаб тушди. Ит вовуллаб, уни дарахт ёнидан қувиб юборди. Палапомлар мушукдан қутулганликларидан жуда хурсанд бўлишди.

Улоқчалар (сўзлар сони: 165)

1/2 расмлар: Ёзнинг жазирама кунларидан бирида, қўл ёқасида она эчки ўзининг икки улоқчаси билан ўтлаб юрган эди. Бир улоқча ўйинга берилиб кетиб, бехосдан сувга тушиб кетди. У суза олмасди, шу сабабли, онасини ёрдамга чақира бошлади. Улоқчасининг сувга тушиб кетганини ҳамда унинг кўрқиб қолганини кўрган эчки боласини қутқариш учун сувга сакради. Она эчкининг сувга сакраганини ва иккинчи улоқчасининг ёлғиз қолганини кўрган айёр тулки улоқчани егиси келди.

3/4 расмлар: Она эчки улоқчасининг кетидан итариб, сувдан чиқарди, лекин тулкини пайқамай қолди. Тулки: «Хам, хам, бу улоқча қандай мазали?!» – деб,

ўйлади. Бу орада тулки бошқа эчкини ушламоқчи бўлгани учун олдинга қараб сакради. Унинг оёғидан тишлаб, тортти, аммо тулкининг бу ҳаракати бекор кетди. Бутоқда ўтирган бир жасоратли қуш улоқчанинг хавф остида қолганини кўриб, уни қутқаришга қарор қилди.

5/6 расмлар: Қуш тулкига: «Қани, улоқчани тез қўйиб юбор, қўйиб юбормасанг, сени ўнгдирмайман!» – *деб чуғурлади*. Лекин тулки ўз емишидан айрилгиси келмади. Қуш эса тулкининг ёнига учиб келиб, уни думидан чуқиб олди. Тулки эса боши оққан тарафга қочиб кетди. Қуш уни қувиб юборди. Улоқчалар тулкидан қутулганлари учун жуда *хурсанд бўлишди*.

Мушук (сўзлар сони: 126)

1/2 расмлар: Кунлардан бирида, эрталаб, *шўх* бир мушук бутоқда қўниб турган капалакни *кўрди*. Мушук капалакни ушлаб олиш учун у томон сакради. Бу воқеани балиқ овидан қайтиб келаётган бир *қувноқ* бола *кўриб қолди*. Унинг қўлида балиқ солинган челақ, копток ва қармоқ бор эди.

3/4-суреттер: Бола: «Эй мушук, сен нимани овлаб юрибсан?» – *деб қичқирди*. Шу чоқ капалак учиб кетди, мушук эса, бутоққа қулаб тушди. Бола ҳайрон қолгани шунчалик, ҳатто қўлидаги коптогини тушириб олди. Копток сувга думалаб тушди. Бола коптокни сувдан чиқариб олишга қарор қилди. Бу орада мушук боланинг челагидаги балиқларни *кўриб*: «Мен балиқларни ушлашни хохлайман», - *деб ўйлади*.

5/6 расмлар: Бола қармоғи билан тортиб, коптогини сувдан чиқара бошлаган маҳал, мушук челақнинг қаровсиз қолганидан фойдаланиб, унинг ичидан балиқларни чиқара бошлади. Бола коптокни сувдан чиқариб олганидан жуда хурсанд бўлди, мушук челақдаги балиқларини еб хурсанд булди.

Ит (сўзлар сони: 124)

1/2-расмлар: Кунларнинг бирида, эрталаб, *шўх* бир ит дарахт танасида ўтирган сичқонни *кўриб қолди*. Ит сичқонга етиб олиш учун дарахтга эпчиллик билан сакради. Дўкондан қайтиб келаётган бир *қувноқ* бола бу воқеани *кўриб қолди*. Унинг қўлида колбаса солинган халтача билан пуфак бор эди.

3/4-расмлар: Бола: «Ит, сен нимани овлаб юрибсан?» - *деб қичқирди*. Шунда сичқон қочиб кетиб, ит дарахтга бориб урилди. Бола ҳайратланганидан қўлидаги пуфакни учириб юборди. Пуфак учиб, дарахт шохига илиниб қолди. Бола дарахт шохидан пуфакни олишга қарор қилди. Бу орада ит боланинг халтачасидаги колбасаларни *кўргач*: «Мен колбасани олишни хохлайман» - *деб ўйлади*.

5/6-суреттер: Боланинг пуфакни олиш учун дарахтга тирмашиб чиқаётганини кўрган ит халтачанинг қаровсиз қолганидан фойдаланиб, ичидан колбасаларни чиқара бошлади. Бола пуфакни дарахт шохидан тушириб олганлигидан хурсанд бўлгани шунчалик, итнинг халтачадаги мазали колбасаларни еб ўтирганини кўрмай қолди.